

ครูในใจฉัน

ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ
ผู้วางรากฐานวัฒนธรรมสาริตจุฬาฯ

ครูใหญ่ใจดี

ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ
ผู้วางรากฐานวัฒนธรรมสาธิตจุฬาฯ

ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล บรรณาธิการ

พิมพ์ในโอกาสงานหนึ่งร้อยปีชาตกาล
ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ
๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ครูใหญ่ใจดี

ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ

ผู้วางรากฐานวัฒนธรรมสาธิตจุฬาฯ

บรรณาธิการ ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล

พิมพ์ครั้งแรก พฤศจิกายน ๒๕๖๑

หมายเลขมาตรฐานประจำหนังสือ ๙๗๘-๖๑๖-๔๗๘-๔๑๗-๘

จัดพิมพ์โดย

คณะกรรมการจัดงาน ๑๐๐ ปีชาตกาล

ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ

สงวนลิขสิทธิ์ © ๒๕๖๑

สามารถดาวน์โหลดหนังสือฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (eBook) ได้ที่

1) <http://satit-e-edu.chula.ac.th/prof-dr-ubon/>

2) <http://www.satitm.chula.ac.th/news.php?id=542>

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล.

**ครูใหญ่ใจดี ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ ผู้วางรากฐานวัฒนธรรม
สาธิตจุฬาฯ.-นนทบุรี: ภาพพิมพ์, ๒๕๖๑.**

๑๒๘ หน้า.

๑. อุบล เรียงสุวรรณ, ๒๕๖๑-๒๕๔๑. I. ชื่อเรื่อง.

๙๒๓.๗๕๙๓

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๔๗๘-๔๑๗-๘

สารบัญ

คำนำ	๑
ฝากไว้ในแผ่นดิน	๕
๑ ก่อนจะมาเป็นสาริต	๗
ครอบครัว	๗
การศึกษา	๘
“ครูเป็นผลผลิตของการฝึกหัดครู”	๑๐
“อุบลเร็ว มาช่วยพี่ที่”	๑๑
ครูใหญ่ถือใบจรรยาณไปสอน	๑๓
ครูใหญ่ไม่น่ากลัว	๑๕
“ความคิดในหนังสือมันเป็นความคิดลอยฟ้า”	๑๗
๒ โรงเรียนสาริต: แนวคิดและการปฏิบัติ	๒๑
การก่อตั้งโรงเรียนสาริตจุฬาฯ	๒๒
อุดมคติของ Progressive Education	๒๖
โรงเรียนคือโลกเล็กๆ ที่มีคนหลากหลาย	๓๐
เด็กแต่ละคนต่างกัน แต่ทุกคนต้องได้โอกาส	๓๓
คนมีโอกาสดี ต้องช่วยคนไร้โอกาส	๓๔
เด็กจนที่ได้รับโอกาส	๓๖
ข้อสอบเข้า กระต่ายหรือหมา	๓๙

อาจารย์ คุณ ผม ดิฉัน	๔๐
จากอบรมหน้าเสาธง มาเป็นโฮมรูม	๔๒
นักเรียนคือพระเอกนางเอก	๔๔
การศึกษากับการอยู่รอด	๔๙
เรียนจากประสบการณ์	๕๐
กิจกรรมไปแคมป์ที่แหลมฉบัง	๕๓
ค้นหาอาจารย์เก่ง	๖๒
เกียรติยศทางวิชาการ	๗๑

๓ กลยาณมิตรของศิษย์และเพื่อนร่วมงาน	๗๕
ลมหายใจแม่ มีแต่งงาน..งาน...งาน	๗๗
“หัวผักกาดขาว” ไม่ใช่ “หัวไชเท้า”	๗๘
ประชุมวันเสาร์	๗๙
โรงเรียนเสมือนครอบครัว	๘๓
ภาพอาจารย์ใหญ่	๘๔
ผู้ปกครองเป็นส่วนสำคัญของโรงเรียน	๘๗
ไม่ปิดสวระ ไม่ไล่ใครออกเด็ดขาด	๘๙
เรื่องของแตน	๙๑
ฤทธิ์เดชกางเกงขาว	๙๕
การทดลองที่สะท้อนเงื่อนไข	๙๕
เมตตากรุณาและขันติธรรม	๙๗
เจริญรอยบรมบาทพระศาสดา	๑๐๐
จะเรียกว่าเรือจ้างได้อย่างไร	

๔ ชีวิตหลังสาธิตจุฬาย	๑๐๓
ลงกาเป็นสองเมืองหรือ ให้น้องแล้วจะรื้อให้พี่	๑๐๕
ครูอโหสิให้เขาแล้ว	๑๐๖
ชีวิตอัมรสพระธรรม	๑๐๘
ครูใหญ่ในโลกยุคหน้า	๑๑๒
 วิธีการอ้างอิง	 ๑๑๗
 ขอขอบพระคุณ	 ๑๑๙
อาจารย์อาวุโส	๑๑๙
ผู้มีอุปการคุณและช่วยเหลือในการจัดกิจกรรม	๑๒๐
ของอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ	

คำนำ

ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ อดีตอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะมีอายุครบ ๑๐๐ ปี ในวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ (หากท่านยังมีชีวิตอยู่) คณะจารย์และศิษย์เก่าโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ จึงได้จัดกิจกรรมพิเศษในโอกาสนี้เพื่อเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปีชาตกาลของท่าน อันเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิตาและเชิดชูเกียรติของท่าน ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนปรัชญา ผลงานทางด้านการศึกษ การบริหารการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาของท่าน ให้ยังคงเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนไทย สังคมไทย และการศึกษาของประเทศสืบต่อไป

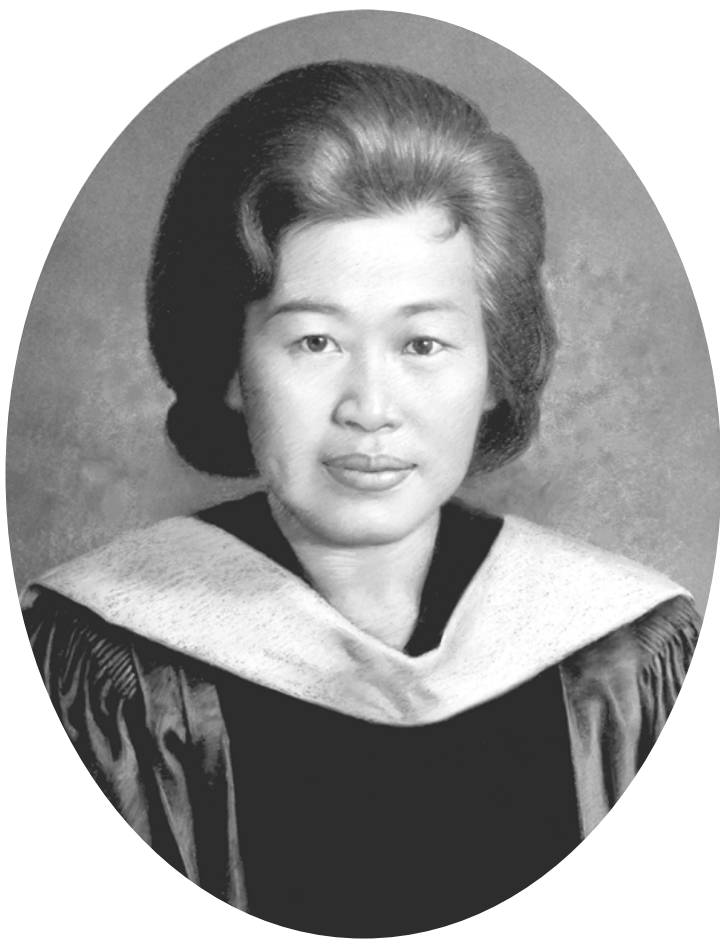
ในการนี้คณะกรรมการจัดงาน ๑๐๐ ปี ชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ ได้จัดกิจกรรมขึ้นหลากหลายทั้ง เชิงวิชาการ เชิงศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เชิงกีฬา และเชิง สันทนาการ รวมทั้งการหารายได้ เพื่อจะนำไปใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาการศึกษา ตามหลักปรัชญาด้านการศึกษาของ ท่าน กับจัดงานวัน ๑๐๐ ปี ชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ ขึ้นในวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ด้วย

คณะกรรมการจัดงาน ๑๐๐ ปี ชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ ได้มีมติให้จัดทำหนังสือฉบับนี้ขึ้น เพื่อ เป็นการรวบรวมชีวประวัติและผลงานของท่านในช่วงที่ท่าน

เป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยรวบรวมจากข้อมูลที่มีอยู่และข้อมูลที่แสวงหาเพิ่มเติม และขอให้คุณอาจารย์ที่ทำงานร่วมสมัยกับท่านช่วยเขียนประสบการณ์ตรงที่มีกับท่าน ตลอดจนการสัมภาษณ์คุณอาจารย์และศิษย์เก่าเพิ่มเติมอีกหลายท่าน ทั้งยังได้รวบรวมรูปภาพในอดีตที่หาดูได้ยากอีกจำนวนหนึ่ง หนังสือนี้จึงมีคุณค่าสำหรับผู้ที่สืบค้นประวัติของท่านและให้ผู้ที่ไม่รู้จักท่านมาก่อนได้ประจักษ์ในชีวิตและผลงาน และคุณูปการที่ท่านได้มอบไว้ให้กับสังคมไทย นอกจากนี้ เนื่องจากมีข้อมูลจำนวนมากซึ่งไม่สามารถบันทึกลงในหนังสือทั้งหมดได้ จึงได้จัดทำเป็นข้อมูลดิจิทัลเพื่อเป็นคลังข้อมูลในการเผยแพร่ผลงานและรูปภาพของท่านอาจารย์อุบล สำหรับผู้สนใจที่จะนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในโอกาสต่อไปได้ด้วย

คณะกรรมการจัดงาน ๑๐๐ ปี ชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ ขอขอบคุณ ดร.ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล ที่ได้ช่วยเรียบเรียง เขียน และเป็นบรรณาธิการหนังสือฉบับนี้ ทำให้หนังสือมีเนื้อหาสาระน่าอ่าน รูปเล่มสวยงาม ทรงคุณค่า สมเกียรติของท่านอาจารย์อุบล เรียงสุวรรณ อันเป็นที่เคารพรักของศิษย์ทุกคน

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์รัชตะ รัชตะนาวิน
ประธานคณะกรรมการจัดงาน ๑๐๐ ปี ชาตกาล
ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ

ฝากไว้ในแผ่นดิน

๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ สุภาพสตรีท่านหนึ่งถือกำเนิดใน
ครอบครัวใหญ่ในกรุงเทพมหานคร

๕๒ ปี หลังจากวันนั้น ท่านรับหน้าที่อาจารย์ใหญ่ บุกเบิก
วางรากฐานโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยเก่าแก่แห่งหนึ่ง
ซึ่งขณะนั้นยังเป็นเพียงโรงเรียนเล็กๆ ที่ไม่มีใครรู้จัก

๕๓ ปี หลังจากวันนั้น ท่านก่อตั้งและเป็นอาจารย์ใหญ่
โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยอีกแห่งหนึ่งชานกรุงเทพฯ
จากความไม่มีอะไรเลยนอกจากทุ่งนาอันว่างเปล่า

๑๐๐ ปีจากวันที่ท่านถือกำเนิด โรงเรียนทั้งสองแห่งกลาย
มาเป็นโรงเรียนสาธิตที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เป็นที่รู้จักทั่วประเทศ
และเป็นโรงเรียนในฝันของพ่อแม่เกือบทุกคน สถานศึกษาทั้ง
สองนี้ เป็นมรดกอันเกิดจากความคิดที่เฉียบแหลม วิสัยทัศน์
กว้างไกล และการลงมือทำงานติดดินอย่างไม่คิดชีวิต ที่ท่าน
ได้ฝากไว้ในแผ่นดิน

๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ อันเป็นโอกาสหนึ่งร้อยปีชาตกาล
ของท่าน ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ หรือ “อาจารย์
ใหญ่” บรรดालูกศิษย์โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในช่วงที่ท่านเป็นอาจารย์ใหญ่ รวมทั้งคณาจารย์ที่เคยร่วมงานกับท่าน จึงร่วมกันรำลึกถึงอาจารย์ใหญ่ของพวกเรา ด้วยการเล่าเรื่องราวความประทับใจที่อยู่ในความทรงจำ เพื่อถ่ายทอดประวัติการทำงาน ความคิดด้านการศึกษา และวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนของท่าน ตลอดจนหลักธรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งหล่อหลอมกันเกิดเป็นวัฒนธรรมสาธิตจุฬาฯ เพื่อให้คนที่อยู่ร่วมสมัยกับท่าน ได้หวนคิดถึงวันเวลาในอดีตที่มีส่วนสร้างความเป็นตัวตนของเรา และให้คนรุ่นหลังได้ร่วมชื่นชมคุณงามความดีของท่านในฐานะปูชนียบุคคลในประวัติศาสตร์การศึกษาของประเทศไทย

ก่อนจะมาเป็นสาธิต

ชีวิตของอาจารย์ใหญ่ผ่านการศึกษาอบรมทั้งในครอบครัว ในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัยทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งมีประสบการณ์เป็นครู และครูใหญ่ในต่างจังหวัด ทำงานด้านฝึกหัดครูในกระทรวงศึกษาธิการ รวมเป็นเวลาหลายสิบปีก่อนจะรับตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมให้ท่านกลายมาเป็นผู้นำทางการศึกษาที่สามารถใช้ความรู้และประสบการณ์มาบุกเบิกวางรากฐานสร้างโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ได้อย่างเต็มที่

ครอบครัว

อาจารย์ใหญ่เกิดที่ตำบลลำเพ็ญ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๖๑ ท่านเกิดในสกุล ปภาวสิทธิ์ บรรพบุรุษเป็นผู้มีอันจะกิน โดยเฉพาะคุณย่าของท่านมีเรือกสวนไร่นา และขายผ้าแพร ตั้งบ้านอยู่บริเวณถนนสี่พระยาบางรัก คุณย่าอุปการะหลานๆ ทุกคน อาจารย์ใหญ่จึงเติบโตมาในครอบครัว

ใหญ่ หุงข้าวด้วยกระทะใบบัวเลียงผู้คนในบ้านจำนวนมาก
อาหารแต่ละมื้อต้องทำปริมาณมากๆ เพื่อให้ทั่วถึงไม่มีใคร
อดอยาก ภาพที่ท่านได้พบเห็นในวัยเยาว์นี้ คงซึมซับจนกลายเป็น
อุปนิสัยของท่าน ทำให้อาจารย์ใหญ่ห่วงใยความอยู่ดีกินดี
ของคนรอบข้างเสมอ เมื่อท่านบริหารโรงเรียนนักเรียน ครู
และทุกคนในโรงเรียนจะต้องได้รับอาหารที่เพียงพอและมี
ประโยชน์ ต้องไม่มีใครหิว ท่านยังชอบให้อาจารย์รับประทาน
อาหารร่วมกัน เพื่อที่จะได้พบปะพูดคุยกัน แม้เมื่อท่านเลิก
ทำงานแล้ว เพื่อนร่วมงานรุ่นต่างๆ และลูกศิษย์ยังแวะเวียน
มารับประทานที่บ้านท่านอยู่เสมอ จนเกิดสำนวนเรียกกันว่า
“ภัตตาหารอาจารย์ใหญ่”^๑ ไปแล้วรับรองว่าอิ่มอร่อยทุกครั้ง
ส่วนนักเรียนสาธิตจุฬาฯ ทุกคนจะได้รับประทานอาหารกลางวัน
ของโรงเรียนในถาดหลุม อันเป็นเอกลักษณ์ของเรามาจน
ทุกวันนี้ และได้อาหารว่างยามสาย ซึ่งแรกๆ เป็นนมถั่วเหลือง
มาในเหยือกใบโต เป็นอาหารที่มีประโยชน์สูงมาก แต่เด็กๆ
ชอบกันน้อยมาก ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นนมโฟร์โมสต์แทน

การศึกษา

อาจารย์ใหญ่เริ่มเรียนหนังสือชั้นประถมศึกษา เมื่อ พ.ศ.
๒๔๖๗ หลังจากนั้นได้ย้ายไปเรียนมัธยมศึกษาที่โรงเรียน

^๑ เกิดภาพ ก็ชาติฯ, หน้า ๔๓.

สายปัญญาใน พ.ศ. ๒๔๗๒ อาจารย์ใหญ่เป็นนักเรียนที่เรียนดีมาก เนื่องจากท่านเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นไม่ว่าจะทำอะไรต้องทำให้ได้ดีที่สุด ในยุคนั้นนักเรียนหญิงส่วนมากมักจะเรียนเพียงมัธยม ๖ หรืออย่างมากที่สุดก็มัธยม ๘ แต่ในระหว่างที่เรียนชั้นมัธยม ๗ และ ๘ มีครูผู้หญิงมาสอน คืออาจารย์ฉลุย กาญจนาคม และอาจารย์พวงเพชร ตันติเจริญ ทั้งสองท่านเป็นบัณฑิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรุ่นแรก อาจารย์ใหญ่จึงได้แรงบันดาลใจที่จะเรียนต่อระดับอุดมศึกษา

หลังจากจบมัธยมศึกษา อาจารย์ใหญ่สอบเข้าคณะอักษรศาสตร์ จุฬาย ได้ โดยศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส และวิชาโทคณิตศาสตร์ จนได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิตใน พ.ศ. ๒๔๘๒ หลังจากนั้น เรียนวิชาครูได้ประกาศนียบัตรครูมัธยมศึกษาชั้นสูงของจุฬาย หรือที่เรียกว่า ปม. โดยศึกษา

ต่อกันทั้งหมดเป็นเวลา ๕ ปี จึงได้เริ่มต้นชีวิตการทำงานเป็นครู หลังจากนั้นท่านยังได้ศึกษาต่อระดับปริญญาโทและเอก ที่สหรัฐอเมริกา ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

การที่อาจารย์ใหญ่เรียนมาทั้งทางภาษาและคณิตศาสตร์ เมื่อเริ่มเป็นครูท่านจึงสามารถสอนได้หลายวิชา ทั้งอ่านภาษาอังกฤษ ไวยากรณ์ อ่านไทย วรรณคดี เรขาคณิต พีชคณิต ดังที่อาจารย์ใหญ่เองให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ผู้ที่จบจากจุฬารังเรียนเขาให้เราสอนอะไรก็ต้องสอนได้เพราะเราเป็นครูปริญญา”^๒

“ครูเป็นผลผลิตของการฝึกหัดครู”

อาจารย์ใหญ่ท่านกล่าวไว้เองเลยว่า “ครูเป็นผลผลิตของการฝึกหัดครู ของท่านอาจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล”^๓ ในช่วงที่ท่านเรียนอยู่ในแผนกฝึกหัดครูของจุฬารัง ในคณะอักษรศาสตร์ ในหลักสูตรนี้จะเรียนหลักการศึกษา จิตวิทยาการศึกษา การจัดโรงเรียน ประวัติการศึกษา วิธีสอน รวมทั้งมีการฝึกสอนและสอบสอนด้วย ในความคิดของอาจารย์ใหญ่วางการจัดการฝึกหัดครูในช่วงนี้ คล้ายกับหลักการของการทำโรงเรียนสาธิต

^๒ ที่ระลึกรูปเหมือนฯ, หน้า ๑๗.

^๓ ที่ระลึก ๗๒ ปีฯ, ไม่มีเลขหน้า.

มากทีเดียว เพียงแต่ไม่ได้เรียกว่าโรงเรียนสาธิต ท่านจึงมีพื้นฐานหนักแน่นจากการเรียนในประเทศไทยมาพอสมควรแล้ว ต่อมาเมื่อได้เห็นตัวอย่างโรงเรียนสาธิตอเมริกันระหว่างที่ศึกษาปริญญาเอก จึงทำให้ท่านแตกฉานและลึกซึ้งในทางทฤษฎียิ่งขึ้น

แต่นอกจากเนื้อหาทางวิชาการศึกษาแล้ว ท่านได้รับการอบรมจากครูที่มีทั้งความรู้และประสบการณ์ เช่น ม.ล.ปิ่น มาลากุล อาจารย์นพคุณ ทองใหญ่ ม.จ.วงศ์มหิป ชยางกูร ท่านกล่าวว่าท่านโชคดีที่ได้เห็นตัวอย่างของการปฏิบัติงานของครูบาอาจารย์ที่ดี “สิ่งเหล่านี้ได้หล่อหลอมให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ของครู ที่มีความรับผิดชอบต่อการให้การศึกษาแก่นักเรียน และทั้งยังให้ความสำคัญในศักดิ์ศรีของการเป็นครู”^๔ ซึ่งเป็นสิ่งที่ท่านยึดมั่นมาตลอดชีวิต

“อุปถัมภ์ มาช่วยพี่ที่”

หลังจากเรียนจบแล้ว อาจารย์ใหญ่เริ่มชีวิตการเป็นครูที่โรงเรียนศึกษานารี ด้วยความเป็นครูน้องใหม่และครูปริญญา ท่านได้รับมอบหมายให้สอนหลายวิชา โดยเฉพาะวิชาที่ไม่ใคร่มีใครอยากสอน อาจารย์ใหญ่สนุกสนานกับการทำงานมาก

^๔ ที่ระลึก ๗๒ ปีฯ, ไม่มีเลขหน้า.

เพื่อนร่วมงานก็สนิทสนมกลมเกลียวกัน ครูหยุดวันเดียวคือวันอาทิตย์ ก็ยังนัดไปกินข้าวไปเที่ยวพาหุรัดกัน ส่วนการทำงานนั้นไม่มีการเกี่ยงงอน มีแต่ช่วยกัน ท่านเล่าว่า “มีอยู่ครั้งหนึ่งอาจารย์ท่านหนึ่งสอนคณิตศาสตร์ท่านวิ่งมาบอกครูว่า ‘อุบลเร็ว มาช่วยพี่ที’ เพราะทำพีชคณิตบนกระดานดำไม่ได้ เราก็ไปดู ‘อ้าว พี่ลืมเปลี่ยนเครื่องหมายนี้ แล้วจะลงตัวได้อย่างไร’ สมัยก่อนเราช่วยกันอย่างนี้ ไม่ได้รู้สึกว่าจะใครจะเสียหน้า ไม่มีการโกรธกัน”^๕ แม้เมื่ออาจารย์ใหญ่ย้ายจากศึกษานารีไปเป็นครูใหญ่ที่อยุธยาแล้ว เนื่องจากเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง บรรดาเพื่อนฝูงจากโรงเรียนเดิมต่างพาลูกหลานหนีระเบิดไปฝากไว้ที่อยุธยา “ที่บ้านครูมีเด็กอยู่ถึง ๒๐-๓๐ คน จนเงินเดือนไม่มีเหลือเลย”^๖

ดังนั้นบรรยากาศของโรงเรียนที่ท่านได้พบเมื่อราวแปดสิบปีมาแล้ว คือการช่วยเหลือกัน ห่วงใยดูแลกันในหมู่เพื่อนร่วมงาน เป็นสิ่งที่อาจารย์ใหญ่ต้องการปลูกฝังในการทำงานที่สาธิตจุฬายาสำหรับท่านแล้วโรงเรียนเปรียบเสมือนครอบครัวเดียวกัน และที่สำคัญคือท่านจะไม่ยอมให้ครูทะเลาะกันเด็ดขาด^๗

^๕ ที่ระลึกรูปเหมือนฯ, หน้า ๒๑.

^๖ ที่ระลึกรูปเหมือนฯ, หน้า ๒๑.

^๗ รองศาสตราจารย์ ดร.จงรักษ์ ไกรนาม, สัมภาษณ์

ครูใหญ่ถึบจักรยานไปสอน

อาจารย์ใหญ่เป็นครูน้อยได้เพียงสามสี่ปี ก็ได้รับคัดเลือกให้ไปเป็นครูใหญ่ที่โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ ซึ่งเป็นโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในขณะนั้นท่านมีอายุเพียง ๒๕ ปี นับเป็นครูใหญ่วัยสาวทีเดียว ทั้งนี้เป็นเพราะม.ล.ปิ่น มาลากุล อธิบดีกรมสามัญศึกษาในขณะนั้น เปลี่ยนนโยบายการคัดเลือกอาจารย์ใหญ่ จากเดิมนิยมคนอายุมากมีประสบการณ์มามาก มาเป็นคนอายุน้อยไฟแรง โดยจัดให้มีการอบรมก่อนจะส่งไปปฏิบัติงาน

อาจารย์ใหญ่ไปรับหน้าที่ที่อยุธยาใน พ.ศ. ๒๔๘๗ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สงครามโลกครั้งที่สองเข้าสู่ช่วงท้าย ประเทศไทยซึ่งประกาศเป็นมิตรกับญี่ปุ่น และมีทหารญี่ปุ่นตั้งกองกำลังอยู่ จึงถูกฝ่ายสัมพันธมิตรทิ้งระเบิดโจมตีพระนครและธนบุรี ทาง การจึงให้อพยพนักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมฯ ไปอยู่ที่อยุธยา ทั้งที่โรงเรียนหญิงและโรงเรียนชาย อาจารย์ใหญ่จึงต้องรับงานหนัก ปฏิบัติการเกี่ยวกับการอพยพนักเรียน ทั้งบริหารโรงเรียน และสอนเองด้วย แม้หลังสงครามท่านก็ยังสอนภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศสที่โรงเรียนหญิงและชาย สอนช่วงเย็นบ้าง วันอาทิตย์บ้าง บางครั้งก็ถีบจักรยานไปสอนที่โรงเรียนชาย บางครั้งก็เอนักเรียนชายมาเรียนที่โรงเรียนสตรี ดังที่อดีตลูกศิษย์ท่านหนึ่งบรรยายไว้ว่า ท่านเรียนเตรียมอุดมศึกษาแผนกอักษร-ศาสตร์ ซึ่งมีวิชาภาษาฝรั่งเศสในหลักสูตรด้วย “แต่โรงเรียน

หัวเมืองแคว้นจังหวัดอยุธยาสมัย
นั้น หากครูไปสอนภาษาฝรั่งเศส
ได้ยากเต็มที มีแต่อาจารย์อุบล
ซึ่งเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนจอม-
สุรางค์อุปถัมภ์คนเดียวที่สอน
ภาษาฝรั่งเศสให้”^๘ ส่วนอาจารย์
ใหญ่เองก็เล่าว่า “สมัยนั้นครูต้อง
ขี่จักรยานผ่านหัวรอ ผ่านวัง

โบราณ ไปสอนที่โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ต้องขี่จักรยานอย่าง
รวดเร็ว ฝ่าเปลวแดดร้อนระอุ บางวันก็ฝ่าฝนไปโดยไม่ย่อท้อ
ต้องไปสอนพวกเธออย่างตั้งใจ เพราะลูกศิษย์ล้วนมีความตั้งใจ
ทุกคนน่ารัก เรียนดีและเชื่อฟัง”^๙

แต่การที่อาจารย์ใหญ่ไม่ทิ้งงานวิชาการนั้น แม้จะงานหนัก
แต่ก็กลายเป็นข้อดี เนื่องจากทำให้ภาษาอังกฤษของท่านแข็ง
แรงมาก และสามารถสอบชิงทุนไปเรียนต่างประเทศได้ โดย
ทำคะแนนภาษาอังกฤษได้สูงมาก เป็นอานิสงส์ของการไม่ทิ้ง
วิชาการ แม้จะเป็นอาจารย์ใหญ่ก็ตาม

^๘ เกิดก็ภาพ ก็ชาติฯ, หน้า ๙๕.

^๙ รายงานวิจัยฯ, หน้า ๔๘๑.

ครูใหญ่ไม่น่ากลัว

หลังจากเป็นครูใหญ่ที่อยุธยาแล้ว ท่านก็ได้ย้ายไปเป็นครูใหญ่โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดนครราชสีมา ปฏิบัติราชการอยู่ได้สองปี จึงย้ายต่อไปเป็นครูใหญ่ที่โรงเรียนสตรีโสภณพัทลุงกุล จังหวัดพัทลุง อีกประมาณหนึ่งปี

อาจารย์ใหญ่ได้รับการปลูกฝังมาจากการฝึกหัดครูว่า ครูที่ดีต้องรู้จักนักเรียน รู้จักผู้ปกครอง รู้จักสภาพความเป็นอยู่ในท้องถิ่น การที่ท่านได้ทำหน้าที่ครูใหญ่ในโรงเรียนหลายจังหวัด ทำให้ท่านเกิดข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า โรงเรียนแต่ละโรงเรียนนั้นไม่เหมือนกัน แต่ละแห่งมีลักษณะของตัวเองและมีพื้นฐานที่แตกต่างกัน ทั้งสภาพภูมิประเทศที่ตั้ง อาชีพของประชาชนในที่นั้น และวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น “สังคมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาดูเหมือนจะเปลี่ยนแปลงค่อนข้างช้า ครอบครัวมักจะมีความเป็นอยู่และความคิดอ่านแบบเก่าดั้งเดิมมากกว่าสังคมของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งห่างไกลกรุงเทพฯ มากกว่า แต่มีความคิดอ่านที่ทันสมัยกว่า มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วกว่า ด้วยเหตุผลที่จังหวัดนครราชสีมามีการเคลื่อนไหวทางบุคคลมากกว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”^{๑๐} แต่ท่านยังไม่มีโอกาสได้ใกล้ชิดกับผู้ปกครองมากนัก เมื่อมาอยู่ที่สาธิตจุฬาฯ จึงได้รู้จักผู้ปกครองอย่างเต็มที่

^{๑๐} รายงานวิจัยฯ, หน้า ๔๘๒.

ความที่ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง ไม่มากนัก ส่วนหนึ่งอาจเกิดมาจาก ภาพอันน่าเกรงขามของอาจารย์ใหญ่ ในยุคนั้น อาจารย์ใหญ่ท่านเล่าเอง ว่าเมื่อราวแปดสิบปีมาแล้ว อาจารย์ใหญ่เป็นผู้ที่ทรงอำนาจ น่าเคารพยำเกรง ท่านยกตัวอย่างอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสายปัญญาว่า “เวลาจะเข้าไปหาท่านเราต้องคลานเข้าไป เวลาจะพูดอะไรก็ต้องหมอบ เวลาจะยกของเข้าไปให้ก็ต้องยกอย่างถวายเจ้านาย ท่านบอกพวกเรว่าเวลาเจ้านายเสด็จมาโรงเรียนจะได้ทำได้ถูกต้อง ท่านหัดและอบรมพวกเราให้มีกิริยามารยาทที่สำรวมเรียบร้อยสำหรับปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่และเจ้านาย”^{๑๑} ภาพอาจารย์ใหญ่ที่น่าเกรงขามอาจคลายลงบ้างแต่ก็ไม่มากนัก โดยเฉพาะในต่างจังหวัด

ส่วนท่านอาจารย์อุบลนั้น เป็นอาจารย์ใหญ่ยุคใหม่ที่เป็นมิตรกับครูน้อย และกับเด็กนักเรียน ครูและนักเรียนไม่ต้องคลานเข้าไปหาท่าน ตรงกันข้าม ครูท่านหนึ่งบันทึกไว้ว่าท่าน “เอื้ออารีกับพวกเราทุกคน คอยแนะนำให้กำลังใจ หาขนม กาแฟอร่อยมาให้รับประทาน”^{๑๒}

^{๑๑} ที่ระลึกรูปเหมือนฯ, หน้า ๒๒.

^{๑๒} เกิดกึ่งฯ, กีชาดิฯ, หน้า ๙๔.

“ความคิดในหนังสือมันเป็นความคิดลอยฟ้า”

หลังจากที่อาจารย์ใหญ่ทำงานเป็นครูใหญ่ในต่างจังหวัดรวมเวลาประมาณสิบปี ท่านก็ได้รับคำสั่งย้ายเข้ามาประจำที่กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ระยะนั้นขาดแคลนครู และมีการจัดโครงการฝึกหัดครูพิเศษ อาจารย์ใหญ่ได้รับมอบหมายให้ทำงานจัดโปรแกรมเรื่องนี้ ขณะนั้นกรมกำลังได้รับอิทธิพลความคิดแบบใหม่ โดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ซึ่งหมายถึงการให้คำแนะนำและความช่วยเหลือ เพื่อช่วยปรับปรุงคุณภาพของครูอาจารย์ในสถานศึกษา อาจารย์ใหญ่สนใจเรื่องนี้มากและหาหนังสือมาอ่านค้นคว้าด้วยตนเอง แม้ว่าท่านอธิบดีจะบอกว่า “ความคิดทางการนิเทศในหนังสือมันเป็นความคิดลอยฟ้า”^{๑๓} ก็ตาม

ในช่วงเวลาเดียวกัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เปิดโครงการหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตภาคปรกติขึ้น อาจารย์ใหญ่ได้รับอนุญาตให้ไปเรียนและจบเป็นครุศาสตรบัณฑิตรุ่นแรก และความที่ท่านมุ่งมั่นที่จะหาโอกาสเพิ่มพูนความรู้ โดยเฉพาะด้านการนิเทศการศึกษา ในที่สุดท่านก็สามารถสอบได้ทุนของกระทรวงศึกษาธิการไปเรียนต่อต่างประเทศ

^{๑๓} ที่ระลึกรูปเหมือนฯ, หน้า ๒๓.

หลังจากที่ได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่หลายท่าน ในปี ๒๔๙๘ อาจารย์ใหญ่ได้เดินทางไปศึกษาต่อที่ Colorado State College of Education ที่เมืองกรีนลีย์ (Greeley) ซึ่งปัจจุบันคือ University of Northern Colorado มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีชื่อเสียงทางด้านการศึกษา และท่านได้เลือกเรียนด้านประถมศึกษาโดยมีการนิเทศการศึกษาเป็นวิชาเอก แต่ก็ได้เรียนวิชาทางด้านมัธยมศึกษาด้วย อาจารย์ศึกษาอยู่ที่นั่นจนสำเร็จปริญญาเอกในปี ๒๕๐๑

ที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ อาจารย์ใหญ่ได้รับแนวความคิดทางการศึกษาที่มีอิทธิพลอยู่ในสหรัฐอเมริกาในเวลานั้น และได้นำความคิดนั้นมาเป็นพื้นฐานในการบุกเบิกทำโรงเรียนสาริต อาจารย์ไม่ได้รับทฤษฎีตะวันตกเพียงอย่างเดียว แต่ได้ปรับใช้ให้เข้ากับลักษณะสังคมวัฒนธรรมของประเทศไทย เช่นอาศัยหลักธรรมทางพุทธศาสนา และความสัมพันธ์ฉันญาติพี่น้องมาใช้ในการทำงานควบคู่ไปกับทฤษฎีการศึกษาตะวันตก จึงอาจจะเรียกได้ว่าท่านทำให้ความคิดลอยฟ้าลงมายู่ติดดินได้สำเร็จ

10/10 18th St. 1000

អរគុណ អ្នកបោះពុម្ព ដែលបាន
ផ្ញើ ឯកសារ ទៅ ក្រុម យើង ។ ឯកសារ
នេះ បាន ជួយ យើង ក្នុង ការ ងារ យើង ។ យើង
នឹង បោះពុម្ព ឯកសារ ទាំង នេះ ។ យើង
នឹង បោះពុម្ព ឯកសារ ទាំង នេះ ។ យើង

10/10 18th St.
Greely, Colo.

โรงเรียนสาธิต: แนวคิดและการปฏิบัติ

โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อตั้งโดยคณะครุศาสตร์ และเริ่มรับนักเรียนเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๕๐๑ ปัจจุบัน โรงเรียนจึงมีอายุครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์ ถ้าหากเปรียบเทียบกับชีวิตบุคคล ก็ได้ผ่านร้อนผ่านหนาวมาจนถึงวัยเกษียณพอดี ในช่วงหกสิบปีที่สร้างนักเรียนไปแล้วหลายสิบรุ่น โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ได้ปรับตัวไปมากตามยุคสมัยและสภาพแวดล้อมด้านต่างๆ ที่เปลี่ยนไป ภาพของโรงเรียนสาธิตที่นำเสนอต่อไปนี้จึงมิใช่โรงเรียนในปัจจุบัน หากเป็นโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ยุคบุกเบิก คือช่วงเวลาประมาณเก้าปีนับตั้งแต่ ๒๕๐๓ ถึง ๒๕๑๒^{๑๔} อันเป็นช่วงที่อาจารย์อุบลทำหน้าที่เป็น

^{๑๔} ปีที่อาจารย์ย้ายไปปฏิบัติราชการที่อื่นนั้น ในเอกสารไม่ตรงกัน หนังสือ ๓๖ ปี สาธิตจุฬาฯ ระบุว่า ๒๕๑๒ ส่วนหนังสือ งานพระราชทานเพลิงศพ ระบุว่า ๒๕๑๔ และไม่ได้ระบุชัดเจนว่าเป็นปีการศึกษา หรือปีปฏิทิน รองศาสตราจารย์ลาวัณย์ วิทญานุกุล จำได้ว่าเป็น พ.ศ. ๒๕๑๓ เรื่องนี้

อาจารย์ใหญ่ของโรงเรียน ซึ่งยังมีได้แยกเป็นฝ่ายประถมและฝ่ายมัธยม ภาพของโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ อุดมการณ์ความเป็นสาธิต ชีวิตประจำวันของโรงเรียน ตลอดจนแนวทางและวิธีการเรียนการสอนที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ เรียบเรียงโดยสังเขปจากงานเขียนและการให้สัมภาษณ์ของอาจารย์ใหญ่เอง และความทรงจำของคณาจารย์บางส่วนที่เคยร่วมงานกับท่าน รวมทั้งความประทับใจของเหล่าลูกศิษย์สาธิตในยุคของอาจารย์ใหญ่

การก่อตั้งโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ^{๑๔}

ในเบื้องต้นนี้ ควรกล่าวไว้ให้ชัดเจนว่า อาจารย์อุบลมิใช่ผู้ที่ก่อตั้งโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ โรงเรียนตั้งโดยคณะครุศาสตร์ ซึ่งเป็นคณะที่เพิ่งตั้งใหม่ โดยแยกออกจากคณะอักษรศาสตร์ มีคณบดีคือ อาจารย์พูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา (ตำแหน่งทางวิชาการขณะนั้น) เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๐๑ โดยมีอาจารย์อีก ๖ ท่านร่วมกันจัดตั้งโรงเรียน ในขณะนั้นอาจารย์อุบลยังศึกษาอยู่ที่สหรัฐอเมริกา ระหว่างปี ๒๕๐๑-๒๕๐๓ มีอาจารย์จากคณะหลายท่านมาทำหน้าที่อาจารย์ใหญ่ และรับผิดชอบการเรียนการสอน และในระหว่างนั้นเอง คณะ

ยังไม่สามารถยุติได้ ต้องตรวจสอบหลักฐานขั้นต้น ซึ่งผู้เขียนไม่สามารถทำได้ ในหนังสือนี้ขอใช้ ๒๕๑๒ ตามหนังสือของโรงเรียน

^{๑๔} รายละเอียดการก่อตั้งสามารถดูได้ใน ๓๖ ปี สาธิตจุฬาฯ, หน้า ๓-๑๓.

ครูศาสตร์ ได้ดำเนินการขอตัวอาจารย์อุบลจากกระทรวง
ศึกษาธิการ ให้ย้ายมาอยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเมื่อ
อาจารย์เรียนจบปริญญาเอกกลับมา จึงมารับหน้าที่เป็นอาจารย์
ใหญ่ เมื่อพฤษภาคม ๒๕๐๓

ในช่วงของการก่อตั้งนั้น ยังมีความขาดแคลนหลายเรื่อง
โดยเฉพาะสถานที่เรียน อาจารย์ท่านหนึ่ง^{๑๖} ได้บรรยายว่า
โรงเรียนเราได้ฉายาว่าเป็น “สาริตमारathon” เพราะต้อง
เร่ร่อนไปเรียนตามที่ต่างๆ ไปอาศัยห้องประกอบอาหารของ
หอพักนิสิตชายบ้าง นำเสื้อลำแพนมากั้นเป็นฝาห้องเรียน
ชั่วคราวบ้าง ย้ายหลายครั้งกว่าจะได้ที่ตั้งเป็นหลักแหล่ง คือ

^{๑๖} สาริตจุฬารำลึก ๒๕๐๓, ไม่มีเลขหน้า.

บริเวณตรงข้ามโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ซึ่งมีเรือนพักอาจารย์ชาวต่างประเทศของจุฬาย และท่านคณบดีได้พยายามหาเงินมาปรับปรุงเรือนแห่งนี้ จนกลายมาเป็นอาคารเรียนหลังแรกของสาธิตจุฬาย เมื่ออาจารย์อุบลมารับตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนจึงมีที่ตั้งเป็นหลักแหล่งแล้วไม่ต้องเร่ร่อน และต่อมาได้มีการสร้างอาคารเพิ่มเติมอีกหลายหลัง บางส่วนได้รับความอุปการะจากผู้ปกครองของนักเรียน ช่วงที่อาจารย์อุบลมาบริหารงานโรงเรียนเติบโตก้าวหน้าขยายจำนวนนักเรียนขึ้น และสามารถของบประมาณมาสร้างอาคารเรียนที่ทันสมัย ในบริเวณที่เป็นโรงเรียนสาธิตจุฬาย ฝ่ายมัธยมในปัจจุบัน

แต่นอกจากการปรับปรุงและพัฒนาด้านอาคารสถานที่แล้ว คุุณูปการที่มีคุณค่ายิ่งของอาจารย์ใหญ่ คือการวางรากฐานการเป็นโรงเรียนสาธิต ทั้งทางด้านปรัชญาการศึกษา และการปฏิบัติการเรียนการสอนในชีวิตประจำวัน หรืออาจจะเรียกว่า วัฒนธรรมสาธิตจุฬาย ก็น่าจะได้

อุดมคติของ Progressive Education

อาจารย์ใหญ่เคยให้สัมภาษณ์ว่า โรงเรียนสาธิตจุฬาย เป็นตัวอย่างของ Progressive Education^{๑๗} แนวความคิดนี้ถือ

^{๑๗} ๓๖ ปี สาธิตจุฬาย, หน้า ๑๒; ที่ระลึกรูปเหมือนฯ, หน้า ๒๒.

กำเนิดในประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ และมีอิทธิพลมาจนถึงประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งเป็นช่วงที่อาจารย์ใหญ่ไปศึกษาต่อ ในปัจจุบันคำนี้มีการแปลเป็นภาษาไทยหลายคำ เช่น การศึกษาแบบพิพัฒนาการ-นิยม หรือการศึกษาแบบพิพัฒน์นิยม ในที่นี้ขอแปลอย่างฟันๆ ว่า การศึกษาที่เน้นการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวหน้าขึ้น หรือเรียกสั้นๆ ว่า การศึกษาแนวก้าวหน้า

การเกิดขึ้นของการศึกษาแนวนี้ เนื่องมาจากบรรยากาศสังคมเศรษฐกิจของประเทศตะวันตกในศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ อันเป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้สภาพสังคมเปลี่ยนจากเดิมไปมาก คนจำนวนมากหลั่งไหลจากภาคเกษตรเข้ามาสู่ภาคอุตสาหกรรม และกลายเป็นคนเมือง ขณะเดียวกันอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ให้พลเมืองทุกคนมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจและอนาคตของตนเอง ก็เริ่มแพร่หลายมากขึ้น การศึกษาแบบเดิมไม่สามารถรองรับการสร้างสังคมที่เปลี่ยนไปเช่นนี้ได้ เนื่องจากการศึกษาในโรงเรียนแบบเดิม เน้นการเตรียมคนเข้ามหาวิทยาลัย เพื่อไปเป็นข้าราชการและทำงานวิชาชีพชั้นสูง เพื่อไปเป็นชนชั้นสูงหรือชนชั้นปกครองของประเทศ จึงไม่เหมาะสมสำหรับพลเมืองทั่วไปของสังคม แต่การศึกษาเช่นไรจึงจะทำให้สังคมได้พลเมืองที่มีคุณภาพ

แนวความคิด Progressive Education จึงเกิดขึ้นเพื่อสนอง

ตอบความต้องการใหม่นี้ โดยมีหลักการใหญ่ ที่สามารถสรุป
รวบยอดในที่นี้ได้ว่า

ประการแรก เป้าหมายของการศึกษาไม่ใช่การส่งต่อและ
ผลิตซ้ำเนื้อหาความรู้และทักษะจำนวนหนึ่ง จากหนังสือหรือ
จากครูไปสู่นักเรียน หรือเรียกง่าย ๆ ว่าท่องจำเพียงอย่างเดียว
แต่เป็นการสร้างทัศนคติให้เกิดความใฝ่รู้ ใฝ่รู้ที่จะค้นหา และ
มีทักษะที่จะค้นหาเรียนรู้ไปได้ตลอดชีวิต วิธีการจัดการเรียน
การสอนจึงไม่เพียงพอที่จะเรียนจากหนังสือเท่านั้น แต่ต้อง
เรียนจากประสบการณ์ของการพบปัญหา ใคร่ครวญและหาวิธี
การแก้ปัญหา โดยอาศัยหลักการและคำแนะนำจากครู ดังนั้น
การเรียนการสอนไม่ใช่จรรยาทางเดียวที่ครูเป็นผู้ให้นักเรียน
เป็นผู้รับ แต่เป็นการสร้างให้นักเรียนเกิดทัศนคติทางบวกต่อ
การเรียนรู้ และมีทักษะที่จะค้นคว้า คิดและตัดสินใจด้วยตนเอง
ต่อไปเรื่อยๆ เพื่อรับกับโลกที่เปลี่ยนไป

ประการที่สอง ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในทุก
ด้าน ทั้งบุคลิก ความถนัด ความชอบ ตลอดจนพื้นฐานทาง
สังคมและวัฒนธรรม แต่ละคนมีความคิด มีวิธีทำความเข้าใจ
และความเข้าใจในการเรียนรู้ต่างกัน การจัดกระบวนการเรียนรู้
ต้องเอื้อให้แต่ละคนมีโอกาสไปถึงจุดหมาย ด้วยจังหวะเวลา
ของตัวเอง ไม่มีใครสมควรถูกทิ้งไว้ข้างหลัง จะทำเช่นนี้ได้ครู
จึงต้องรู้จักเด็กแต่ละคนอย่างละเอียดลึกซึ้งมาก

ประการที่สาม โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม จุดหมายท้ายสุดของโรงเรียนคือการสร้างพลเมืองที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมัคสมาน สามารถร่วมมือกัน ปรับตัวให้เข้าหากัน และประนีประนอมความแตกต่างของกันและกันได้ การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นการสร้างประสบการณ์ให้นักเรียน รู้จักโลกและคนอื่นที่แตกต่างจากบ้านของตัวเอง รู้จักการทำงานร่วมกัน สามารถอยู่รอดได้ และไม่รังเกียจกีดกันคนที่แตกต่างหรือด้อยกว่า

โรงเรียนสาธิต ซึ่งอาจมีชื่อเรียกต่างกัน เช่น demonstration school, lab school จึงได้รับการจัดตั้งขึ้นในมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยที่สร้างครูและนักการศึกษา เพื่อเป็นแหล่งสำหรับค้นคว้า ทดลอง หาทางพัฒนาการเรียนการสอนแบบใหม่ และถ่ายทอดให้นักศึกษาเพื่อให้ได้ครูที่มีคุณภาพ แนวทางการจัดการสอนแบบนี้ เมื่อเริ่มมีขึ้นถือว่าเป็นเรื่องที่มีความก้าวหน้ามากในสหรัฐอเมริกาเมื่อราวร้อยห้าสิบปีมาแล้ว

ส่วนประเทศไทยนั้น แม้จะมีการสร้างโรงเรียนให้กุลบุตรกุลธิดา หรือที่อาจารย์ใหญ่มักเรียกว่า “การศึกษาเพื่อทวยราษฎร์”^{๑๘} แทนการศึกษาในวัดและวังมาระยะหนึ่งแล้วก็ตาม เป้าหมายของการศึกษาก็ยังเป็นเรื่องของการฝึกทักษะที่จำเป็นเพื่อป้อนคนเข้าสู่ระบบราชการ ความคิดที่ว่าเรียน

^{๑๘} ที่ระลึกรูปเหมือนฯ, หน้า ๒๒.

หนังสือแล้วจะได้เป็นเจ้าของคนนั้น ยังมีอยู่เหนียวแน่น
ดังนั้นสำหรับประเทศไทยเมื่อหกสิบปีมาแล้ว การศึกษาแนว
ก้าวหน้ายังถือว่าเป็นสิ่งล้ำยุคทีเดียว

แนวความคิดเช่นนี้ นำมาปฏิบัติอย่างไร?

โรงเรียนคือโลกเล็ก ๆ ที่มีคนหลากหลาย

เมื่ออาจารย์ใหญ่เริ่มเข้ามาบริหารและบุกเบิกโรงเรียน
สาธิตนั้น ท่านต้องการจะให้นักเรียนที่รับเข้ามาแต่ละปี เป็น
ตัวแทนของประชากรของสังคม เด็ก ๆ จึงมีทั้ง เด็กชาย เด็ก
หญิง เรียนเร็ว เรียนช้า เด็กบางคนมาจากภูมิหลังของผู้มีอัน
จะกิน บางคนเป็นลูกแม่ครัว คนขับแท็กซี่ ชาวนา มีทั้งเด็ก
กรุงเทพฯ เด็กต่างจังหวัด คละกันเท่าที่จะสามารถทำได้ทั้งใน

โรงเรียนและในห้องเรียน และในระยะเริ่มแรกมีโครงการศึกษาวิจัยการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมของเด็กๆ ที่มีภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกันด้วย

อาจารย์ใหญ่ท่านกล่าวไว้ว่า “หลักการของโรงเรียนก็คือจำนวนเด็กที่จะพิจารณาเข้ามาต้องคำนึงถึงระดับอายุ เพศ ความสามารถในระดับต่างๆ กันตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนที่จะเก็บข้อมูลทำการวิจัยและทดลอง”^{๑๙}

ความคละกัันนี้ นอกจากจะมีความสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแล้ว ยังสำคัญต่อการปรับตัวของนักเรียน ให้รู้จักอยู่กับเพื่อนๆ ที่มาจากภูมิหลังที่หลากหลาย ความคิดนี้เป็นวัฒนธรรมของอาจารย์สาธิตในยุคนั้นด้วย ดังสะท้อนให้เห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของอาจารย์สาธิตว่า เหตุที่โรงเรียนควรจะมีนักเรียนคละกัันเพราะ “จะได้ชินเวลาไปอยู่สังคมข้างนอก ไม่ดูถูกคน ...คนคือคน ทุกคนมีศักดิ์และสิทธิ์แห่งคน จะเกิดตระกูลอะไรก็แล้วแต่”^{๒๐} นักเรียนเก่าบางคนจำได้ว่า แม้คนงานภารโรงในโรงเรียน อาจารย์ก็สอนให้เรียกเขาว่าพี่ และปฏิบัติอย่างให้เกียรติ

^{๑๙} ที่ระลึก ๗๒ ปีฯ, หน้า ๑๕.

^{๒๐} รองศาสตราจารย์สุณีย์ สินธุเดชะ, สัมภาษณ์ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ยิ่งกว่านั้นนักเรียนรุ่นแรกๆ ยังจำได้ว่า อาจารย์ใหญ่เคยรับเด็กที่มีพัฒนาการช้าหรือต่างจากเด็กทั่วไปมาเรียนร่วมกันด้วยระยะหนึ่ง “อาจารย์อุบล ท่านให้ความเมตตาต่อศิษย์เป็นอย่างดี มีเรื่องหนึ่งที่ยังจำได้ คือมีนักเรียนชาย ที่เป็นเด็กพิเศษ (อาจจะเป็เด็กออทิสติก) ท่านก็รับเข้ามาเรียนด้วย เด็กคนนี้ก่อเรื่องเดือดร้อนรำคาญให้แก่เด็กคนอื่นเสมอ ถ้าเป็นโรงเรียนอื่นคงถูกเชิญให้ออกไปนานแล้ว แต่ท่านอาจารย์ใหญ่ก็ยังเมตตาดูแลอยู่อีกนาน จนผู้ปกครองของเด็กคนนี้พาตัวไปรักษาต่อที่ต่างประเทศ”^{๒๑}

^{๒๑} พิชยสิทธิ์ ไส้ศัตรูไกล รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

เด็กแต่ละคนต่างกัน แต่ทุกคนต้องได้โอกาส

อาจารย์ใหญ่ยึดมั่นในแนวทางการศึกษาแนวก้าวหน้าว่า เด็กแต่ละคนนั้นต่างกัน และครูจะต้องรู้จักเด็กแต่ละคนในฐานะที่เป็นคนคนหนึ่งที่ไม่เหมือนคนอื่น ต้องรู้จักผู้ปกครอง รู้จักภูมิหลังว่ามาจากครอบครัวแบบใด มีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่อย่างไร และเด็กแต่ละคนมีบุคลิก มีวิธีเรียนและเข้าใจสิ่งใหม่ๆ ต่างกัน บางคนใช้เวลามาก บางคนช้า หากเด็กไม่เข้าใจ ไม่สนใจ ไม่กระตือรือร้น เป็นความรับผิดชอบที่ครูต้องหาทางปรับปรุงแก้ไข แต่อาจารย์เชื่อว่าทุกคนไปถึงจุดหมายได้ทั้งนั้น ถ้าให้โอกาส จุดหมายในที่นี้จะหมายถึงความรู้จากการศึกษาพื้นฐานที่พลเมืองแต่ละคนพึงมี เพื่อเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ส่วนการกำหนดว่าจุดหมายนี้คืออะไรในแต่ละชั้นแต่ละวัย อาจารย์สาธิตต้องทำงานหนักมาก ซึ่งจะเล่าถึงในช่วงต่อไป

การให้โอกาสทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เป็นหัวใจของการศึกษา และเป็นหัวใจของสังคมประชาธิปไตย ดังที่อาจารย์มักจะกล่าวถึงวาทะของ จอห์น ดิวอี้^{๒๒} นักการศึกษาผู้เผยแพร่

^{๒๒} John Dewey (ค.ศ. ๑๘๕๙-๑๙๕๒) เป็นนักปรัชญา จิตวิทยา และนักปฏิรูปการศึกษาชาวอเมริกัน ดิวอี้ยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตย เขาเห็นว่าโรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่สร้างสำนึกส่วนรวมเพื่อความคงอยู่และความก้าวหน้าของสังคม และการศึกษาจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมให้เด็กสามารถตอบโต้และเรียนด้วยตนเองจากประสบการณ์ เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี และทักษะที่จะเรียนรู้ไปตลอดชีวิต

ความคิด Progressive Education คนสำคัญ ว่า “Education is democracy.”^{๒๓}

คนมีโอกาสดี ต้องช่วยคนไร้โอกาส

อาจารย์ใหญ่จะปลุกฝังให้ทุกคนเข้าใจว่า นักเรียนสาธิตนั้น เป็นเด็กที่ได้รับโอกาสดีกว่าเด็กอื่นๆ เปรียบเสมือนเด็กที่ได้รับประทานอาหารดีๆ ในขณะที่เด็กต่างจังหวัดยากจนข้นแค้น กว่ามากไม่มีอะไรจะกิน เพราะฉะนั้นนักเรียนสาธิต “จะต้องเรียนเพื่อคนอื่น”^{๒๔} อาจารย์ใหญ่บอกว่าไม่ต้องการสร้างนักเรียนที่รักใคร่ไม่เป็น รักแต่ตัวเอง

นักเรียนสาธิตคนหนึ่งไม่เพียงแต่เรียนเพื่อคนอื่น แต่ได้รับคำสั่งจากอาจารย์ใหญ่ให้ทำงานเพื่อช่วยคนอื่นอีกด้วย ดังที่เธอเล่าว่า

“เมื่อเราเรียนจบแล้ว เราก็ยังไปสวัสดีปีใหม่ที่บ้านอาจารย์ใหญ่กันเสมอ เราไปทำงานที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น กลับเข้ากรุงเทพฯ ได้ไปกราบสวัสดีปีใหม่อาจารย์ใหญ่ด้วย อาจารย์ทักทายทักถามทุกข์สุขพวกเราทุกคน เราก็เล่าให้อาจารย์ฟัง

^{๒๓} ที่ระลึกกรุปเหมือนๆ, หน้า ๓๑.

^{๒๔} รองศาสตราจารย์วารินทร์ มาศกุล, สัมภาษณ์ ๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ว่า ไปทำงานที่ขอนแก่น ที่นั่นค่อนข้างร้อน ห้องแอร์ก็ไม่มี ใช้กระดานดำกับชอล์ค ที่ต้องเคาะฝุ่นออกทุกครั้งก่อนสอน ไมค์ก็ไม่มี แต่มีนักศึกษาห้องหนึ่งเป็นร้อย ต้องใช้เสียงดังๆ นักศึกษาก็น่ารักดีแม้จะไม่ค่อยตั้งใจเรียนนัก อาจเป็นเพราะ คนสอนกับคนเรียนอายุต่างกันสักสองปี เลยชอบลองของ ทานกลางวันก็ต้องเดินการ่วมไปร้านอาหารสักเกือบกิโล (ถ้า อยากรานอ่วย) ... อาจารย์ใหญ่ บอกว่า ‘ดีแล้ว นั่นแหละ เราถึงต้องไปช่วยสอนเขา ช่วยให้คนต่างจังหวัดได้มีโอกาสดีๆ เหมือนคนกรุง...’ ด้วยคำสังนี้ สุนียียังคงอยู่ขอนแก่นจนทุกวันนี้ ...และตลอดมาไม่ได้แบ่งปันความรู้ให้เฉพาะนักศึกษา แต่สนุก กับการออกหมู่บ้านแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดดีๆ กับ คนในที่ไกลๆ ให้เขาได้ภูมิใจในท้องถิ่นของเขาด้วย”^{๒๕}

อีกตัวอย่างหนึ่งของการเสียสละ และเผื่อแผ่ไปยังผู้ที่ขาด โอกาส

“ผมไปสมัครขอทุนการศึกษาถ้าจำไม่ผิดบริษัทยาฟ้าแลบ อาจารย์ใหญ่เรียกผมไปพบบอกว่า อุดมศักดิ์คุณพ่อเธอมี โรงงานน้ำปลาที่ทำฉลอม เธอไปคืนทุนการศึกษาเถิด จะได้ให้ โอกาสเด็กอื่นที่ขาดสน แสดงถึงความเมตตาที่ท่านอาจารย์ใหญ่ มีมากมาย ทำให้ผมเข้าใจคำว่าให้ ให้แล้วทำให้เราสุขใจ”^{๒๖}

^{๒๕} สุนียี เลี้ยวเพ็ญวงษ์ รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

^{๒๖} อุดมศักดิ์ ศรีแสงนาม รุ่น ๑, เรื่องเล่า.

เด็กจนที่ได้รับโอกาส

การให้โอกาสทุกคน ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะเวลารับเด็กเข้าเรียนเท่านั้น ระหว่างที่เรียนเด็กที่มาจากครอบครัวที่ลำบาก บางครั้งก็เป็นความท้าทายอย่างยิ่ง แต่อาจารย์ใหญ่ก็มีวิธีแก้ปัญหาเป็นกรณีไป

“ผมเป็นลูกคนจน พี่ชายคนโตในจำนวนพี่น้อง ๗ คน เมื่อมองย้อนกลับไป ผมเชื่อว่าผมเป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่จนที่สุดในโรงเรียน ที่ผมกลัวพูดเช่นนี้เพราะเมื่อผมอายุประมาณ ๑๖ ปี อยู่ชั้น ม.ศ.๓ (เทียบเท่า ม.๔ ในปัจจุบัน) ค่าเล่าเรียนของผม ถูกจัดให้อยู่ในประเภทรายจ่ายที่ไม่จำเป็นของครอบครัว ประกอบกับทางบ้านจำเป็นต้องมีรายได้มากขึ้น เพื่อความอยู่รอดของทุกคน ผมจึงถูกกำหนดให้ออกจากโรงเรียนหลังจากจบ ม.ศ.๓ เพื่อนๆ หลายคนเขียนคำอำลาลงในสมุด friendship ให้ผมแล้ว ผมเลิกสนใจการเรียน เรียนไปก็เท่านั้น เล่นเป็นส่วนใหญ่ เพราะมันเป็นปีสุดท้ายของชีวิตในโรงเรียนของผม

ในช่วงปิดเทอมใหญ่ หลังสอบผ่าน ม.ศ.๓ ผมมีโอกาสดีไปประมวลเครื่องแบบพนักงานของ NCO club ซึ่งเป็นสถาบันบันเทิงที่กองทัพสหรัฐ จัดขึ้นสำหรับ non-commissioned officer (NCO) ที่มารบในสงครามเวียดนาม นอกจากเครื่องแบบผมก็หาสินค้าอย่างอื่น เช่น ชามสลัดที่ทำจากไม้สัก และของอื่นๆ ไปขายด้วย ทำให้สภาพคล่องของครอบครัวดีขึ้น

ผมก็เหมือนกับเด็กสาธิตจุฬายา ส่วนใหญ่ ที่หวังว่าเมื่อจบมัธยมปลาย จะมีโอกาสเดินข้ามถนนพญาไทเข้าไปเรียนต่อในจุฬายา เมื่อใกล้เปิดเทอม ผมขอพ่อแม่ให้ผมมีโอกาสกลับไปเรียนต่อ โดยสัญญาว่าจะเรียนด้วยและทำงานไปด้วย

ผมกลับเข้าไปเรียน ม.ศ.๔ ท่ามกลางความงุนงงของเพื่อนที่ไม่คิดว่าจะเจอหน้าผมอีก แต่พอถึงเวลารับงานส่งงานผมจะหยุดไม่มาเรียน ทำธุรกิจของผม ซึ่งต่อมาผมรับจ้างทำม่านด้วย ผมรู้จักการทำม่านจากการไปยืนดูม่านสำเร็จที่เขาแขวนโชว์แถวถนนเจริญกรุง กลับบ้านมานั่งคิดถึงขั้นตอนต่างๆ ว่าผมสามารถทำได้หรือไม่ แล้วผมก็ไปรับจ้างทำม่านให้ฝรั่งโดยไม่เคยเรียนรู้อะไรจากใครหรือมีใครสอน นอกจากไปยืนดูของสำเร็จที่เขาเอามาแสดงไม่เกินหนึ่งชั่วโมง มองกลับไปนับว่าผมใจกล้ามากสำหรับเด็กอายุ ๑๗ แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นความจริงคือความจนทำให้คนกล้า เพราะเราไม่มีทางเลือกมากนัก เมื่อธุรกิจของผมขยายตัว ผมก็ขาดโรงเรียนบ่อยขึ้น

ชื่อผมจึงเข้าที่ประชุมอาจารย์ อาจารย์อุบลให้อาจารย์ท่านหนึ่งมาที่บ้านผม พบว่าผมปูผ้าม่านเต็มร้าน กำลังทำผ้าม่านให้ลูกค้า

เมื่อความจริงเปิดเผยว่าผมไม่ได้เลวไหลหนีโรงเรียน ประวัติการเรียนผมอยู่ในเกณฑ์ดี ผมจึงน่าจะเป็นคนเดียวในโรงเรียนที่อาจารย์ใหญ่อนุญาติให้ผมขาดเรียนได้ตามความ

จำเป็น หลังจากนั้นมาทุกครั้งที่เจอกันอาจารย์อุบลจะพูดกับ
ผมเป็นภาษาอังกฤษ ทุกครั้งท่านจะถามผมเป็นคำแรกว่า

“How is your business?”

“It’s great.”

ผมจะตอบกลับด้วยภาษาเดียวกัน แล้วท่านจะถามผมว่า
กำลังทำอะไร เป็นอย่างไรบ้าง ที่ผมจำได้ไม่เคยลืมคือครั้งหนึ่ง
กำลังพูดกับอาจารย์อุบล แล้วผมก็เคี้ยวหมากฝรั่งไปด้วย
ท่านคงทราบดีว่าผมไม่ไหว สั่งผมว่า

“Spit it out.”

ผมบอกไม่ได้ว่าชีวิตผมจะเป็นอย่างไร ถ้าโรงเรียนสาธิต
จุฬาฯ ให้ผมออกตั้งแต่ชั้น ม.ศ. ๔ แต่ด้วยความเข้าใจและ
ความกรุณาของอาจารย์อุบล ผมก็เรียนบ้างหยุดบ้างจนจบ
มัธยมปลาย

ผมทำตามความฝัน เดินข้ามถนนพญาไท ไปเรียนต่อที่
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ในเดือนตุลาคม ๑๙๗๓
ผมเดินทางไปสหรัฐอเมริกา หลังจากจบปริญญาโทผมก็มี
ครอบครัวและตั้งรกรากอยู่ที่สหรัฐฯ จนทุกวันนี้^{๒๗}

^{๒๗} ชาตรี อร่ามทวีทอง รุ่น ๔, เรืองเล่า.

ข้อสอบเข้า กระต่ายหรือหมา

เมื่อนโยบายของโรงเรียนสาธิต ไม่ได้ต้องการจะคัดเฉพาะเด็กเก่งเข้ามาเรียน การสอบเข้าประมปีทีหนึ่งในปีนั้น จึงไม่ต้องมีเนื้อหาความรู้ ไม่ต้องติว และในยุคแรกๆ โรงเรียนสาธิต ยังไม่เป็นที่รู้จัก แทบจะต้องไปอ้อนวอนให้ผู้ปกครองส่งลูกมาเข้า วิธีการสอบเข้าจึงมีลักษณะเฉพาะตัวมาก

“อาจารย์อุบลเป็นผู้สอบสัมภาษณ์ตอนผมเข้า ป.๑ เหตุการณ์สถานที่ยังจำได้แม่น ผมกับคุณลุงที่พาเข้าไปห้องรับรองของอาจารย์ และอาจารย์ก็ออกมาพร้อมกล่องตุ๊กตา แล้วอาจารย์ถามว่าตุ๊กตานี้คือตัวอะไร มีสีขา ตัวขาว หูยาว หาง กุด ไข่แน่นเลย เหมือนสุนัข(พูดได้)ที่เลี้ยงที่บ้าน เลยตอบอย่างมั่นใจว่า หมาครับ อาจารย์อมยิ้มแล้วเก็บตุ๊กตาเข้ากล่องตามเดิม แล้วถามย้ำว่า ไข่หมาแน่นะ เราเลยขอดูใหม่อีกที อาจารย์ใจดีแกะให้ดูใหม่ แล้วเราก็ตอบอย่างมั่นใจว่า หมาแน่นครับ ...แล้วผมก็ได้เข้าสาธิตจุฬาฯ อย่างสง่าผ่าเผย ...คุณลุงที่เข้าไปด้วยหัวเราะแล้วบอกว่า มันคือกระต่าย หลานเอ๊ย... จบ

คือ อ.อุบลท่านแสดงให้เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกัน ไม่มีอะไรผิด!”^{๒๘}

^{๒๘} เสนีย์ รัชชชิตะวัน รุ่น ๗, เรื่องเล่า.

นอกจากจินตนาการอันบรรเจิดแล้ว อาจารย์อาจจะให้ความสำคัญกับความมั่นใจในการแสดงออกของเด็กน้อยคนนี้ก็ว่าได้

อาจารย์ คุณ ผม ดิฉัน

นักเรียนสาธิตยุคแรกจะจำได้ดีว่า เรามีวัฒนธรรมการใช้สรรพนามอย่างเฉพาะตัวอยู่มาก โรงเรียนเราเรียก “อาจารย์” ไม่ใช่ “ครู” ซึ่งเรารู้สึกว่าโก้มากในสมัยนั้น เมื่อมองย้อนกลับไปอาจเป็นได้ว่าการเรียกอาจารย์ เป็นเพราะอาจารย์โรงเรียนสาธิตก็คืออาจารย์คณะครุศาสตร์ หรืออาจารย์มหาวิทยาลัยนั่นเอง การเรียกเช่นนี้ทำให้เด็กภูมิใจว่าเราโก้ไม่เหมือนใคร อาจารย์ก็ภูมิใจในศักดิ์ศรีว่าไม่มีการแบ่งแยกระหว่างอาจารย์โรงเรียนกับอาจารย์มหาวิทยาลัย

แต่ว่าสรรพนามที่เป็นเอกลักษณ์ของนักเรียนสาธิตจุฬา คือการสอนให้นักเรียนชายแทนตัวเองว่า “ผม” และนักเรียนหญิงว่า “ดิฉัน” และเรียกเพื่อนว่า “คุณ” ความคิดเบื้องหลังการใช้สรรพนามเช่นนี้ น่าจะเป็นการฝึกฝนให้เด็กรู้จักมารยาทสังคม ไม่เคอะเขินที่จะใช้คำสรรพนามที่แสดงความสุภาพ และขณะเดียวกันก็แสดงความเสมอกัน ไม่ต้องแบ่งด้วยอายุ สถานภาพสังคม หรือความรวยความจน

“อาจารย์ใหญ่เน้นในเรื่องของกิริยามารยาท และมารยาท ในการเข้าสังคม ที่ผมไม่เคยได้รับการปลูกฝังมาก่อน โดยเฉพาะคำว่า ‘Ladies first’ ที่นักเรียนชายต้องให้เกียรตินักเรียน หญิงก่อน ในการตักอาหารหรือการเข้าคิวดื่มนม การพูดจา อย่างให้เกียรติผู้อื่นด้วยความสุภาพ การใช้สรรพนาม ‘คุณ’ และ ‘ผม’”^{๒๙}

สรรพนามนี้ทำให้นักเรียนรู้ วิธีพูดในที่สาธารณะ และใน สถานการณ์ที่แสดงมารยาท สุภาพชน แต่ในเวลาทีพูดกัน ส่วนตัวก็มักไม่เป็นสุภาพชน เท่าไหร่

“สิ่งหนึ่งที่แปลก จากโรงเรียนเดิมประการแรกก็คือ การใช้ สรรพนามเรียกขานกัน คุณ ผม หรือ ดิฉัน แล้วเรียกครูว่า อาจารย์ ใหม่ ๆ ก็เขินอยู่บ้าง คำสุภาพเหล่านี้เราเรียกกัน ต่อหน้าอาจารย์หรือเพื่อนผู้หญิงเท่านั้นแต่ถ้ากับเพื่อนผู้ชาย ประเภทหัวโจกด้วยกันแล้ว เราก็ใส่กันเต็มที่ เช่น มึง กู ไอ้... เป็นต้น แต่อย่าได้ผลออกไปเรียกให้อาจารย์ได้ยินเข้า...

^{๒๙} อนันต์โรจน์ ทังสุพานิช รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

ที่แปลกต่อไปคือการเอาชื่อพ่อชื่อแม่มาล้อเลียนไม่รู้ว่าเป็นใคร
เริ่มก่อน แต่ก็กระโดดไปทั่ว ใหม่ๆ ก็เคืองจนโกรธกัน แต่ตอน
หลังก็ชินไปเอง จนบัดนี้ผ่านมา ๕๕ ปี แล้ว เพื่อนบางคนก็
ยังใช้ชื่อพ่อเอามาเรียกแทนตลอด จนกลายเป็น signature
ประจำตัวไปแล้วก็มี...”^{๓๐}

ความสุภาพไม่ได้มีเฉพาะในหมู่นักเรียนเท่านั้น อาจารย์ก็
ต้องสุภาพกับนักเรียน อาจารย์ใหญ่ “ห้ามเรียกนักเรียนว่า
มัน”^{๓๑} “ห้ามพูดโดยใช้คำพูดรุนแรง แม้แต่เห็บแหมะก็ไม่ได้”^{๓๒}

จากอบรมหน้าเสาธง มาเป็นโฮมรูม

โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ มีการเข้าแถวเคารพธงชาติเช่น
โรงเรียนทั่วไป แต่ว่ายืนเข้าแถวกันหน้าห้องเรียน และไม่มี
การพูดหน้าเสาธง อาจารย์ใหญ่อธิบายว่า การประชุมหน้าเส
าธงนั้น มักจะให้อาจารย์ “ขึ้นมาตำหนินักเรียนที่ทำผิด ลงโทษ
นักเรียนที่ทำผิด พูดอบรมสั่งสอน พูดง่ายๆ ว่าเทศน์กันทุกวัน
ข้อเสียก็คือเด็กไม่สนใจ ยืนเมื่อยแดดร้อน ถ้ายังเป็นการ
ตำหนิหรือลงโทษก็ยิ่งเป็นการประจานนักเรียน ก็เลยเปลี่ยน

^{๓๐} พิทยสิทธิ์ ไล่ศัตรูไกล รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

^{๓๑} รองศาสตราจารย์พิตรวัลย์ ไกวัลทรี, เรื่องเล่า.

^{๓๒} อาจารย์สันทัต ตันชนันท์, สัมภาษณ์

มาเป็นการจัดโฮมรูมแทน”^{๓๓}

Home room เป็นรูปแบบการจัดการสอนที่ปฏิบัติกันในโรงเรียนในสหรัฐอเมริกา วัตถุประสงค์เดิมมักจะเป็นการเช็คชื่อนักเรียนที่เข้าเรียน แต่ต่อมาพัฒนามาเป็นการแนะแนวหรือการให้คำปรึกษา รวมทั้งเป็นการประกาศหรือแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับโรงเรียนให้นักเรียนทราบ โดยอาจจะมีอาจารย์โฮมรูมโดยเฉพาะ หรืออาจารย์ประจำชั้นทำหน้าที่นี้

แต่โฮมรูมของสาริตจุพาศ ยังก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง คือให้อาจารย์ประจำชั้นเป็นผู้ทำหน้าที่พูดคุยเรื่องต่างๆ ที่เป็นความรู้รอบตัว เช่นเหตุการณ์สำคัญของประเทศหรือของโลก

^{๓๓} ที่ระลึกกรุาเหมือนๆ, หน้า ๒๙.

ที่กำลังเกิดขึ้น และให้ข้อคิดข้อแนะนำต่าง ๆ ซึ่งอาจารย์ใหญ่จะหารือกับอาจารย์ประจำชั้นเป็นกรณีไปก็ได้

ที่สำคัญโฮมรูมของสาริตจุพาฯ มีนักเรียนเป็นคนพูดด้วย โดยเปิดกว้างให้นักเรียนเล่าเนื้อหาสาระจากข่าว หรือจากการไปเที่ยวกับคุณพ่อคุณแม่ หรืออื่นๆ ที่มีสาระให้เพื่อนๆ ทราบด้วย โฮมรูมจึงเป็นพื้นที่อีกแห่งหนึ่งที่นักเรียนสามารถแสดงออกด้วย

“ทุกเช้า ทุกห้องจะมี home room ที่อาจารย์ประจำชั้นมอบหมายพวกเราให้เตรียมเรื่องมาผัดกันเล่าหน้าชั้น เพื่อฝึกและพัฒนาตัวเราในทักษะต่างๆ และความเป็นผู้นำ เรื่องที่ออกมาเล่าก็แสดงถึงความชอบความสนใจของนักเรียนแต่ละคน รวมทั้งฝึกการอ่าน จับใจความ สรุปเรื่องที่อ่านมาแล้วสามารถนำมาเล่าได้”^{๓๔}

นักเรียนคือพระเอกนางเอก

อาจารย์ใหญ่จะเน้นและปลูกฝังอาจารย์สาริตทุกท่าน ด้วยสำนวนที่พูดเสมอๆ และอาจารย์รุ่นนั้นจะจำได้ดี คือ ครูควรระลึกอยู่เสมอว่านักเรียนคือตัวเอก ครูคือผู้ช่วยพระเอกและ

^{๓๔} อุดมศักดิ์ ศรีแสงนาม รุ่น ๑, เรื่องเล่า.

นางเอก ซึ่งน่าจะเป็นวิธีที่ท่านถ่ายทอดแนวคิด active learning มาเป็นสำนวนไทยๆ

การที่นักเรียนเป็นพระเอกนางเอกนั้น หมายถึงว่าอาจารย์ผู้สอนไม่ใช่ผู้ที่แสดงบทบาทเด่นในห้องเรียนแต่เพียงผู้เดียว เหมือนเป็นพระเอกนางเอกแสดงอยู่หน้าชั้น แต่ควรจะหาวิธี

ชักชวน สนับสนุน กระตุ้นให้นักเรียน ถาม พุด แสดงความคิดเห็น อย่างเต็มที่ ทั้งในห้องนอกห้อง นักเรียนสาธิตจุฬาฯ จึงมีชื่อเสียงมากกว่ากล้าแสดงออก

นักเรียนรุ่นแรกๆ มีบทบาทในการออกความเห็นเรื่องการจัดตารางสอนด้วย นักเรียนรุ่นหนึ่งเล่าว่า

“อาจารย์ใหญ่ให้นักเรียนช่วยออกความเห็นในการจัดตารางสอน พวกเราขอให้มีพลศึกษาทุกวัน อาจารย์ก็ยอมตกลง เรามีผละทุกบ่าย ครึ่งชั่วโมงทุกวัน”^{๓๕} แต่คงทำอยู่ได้ไม่นาน เพราะต้องใช้เวลาเปลี่ยนชุด และในช่วงแรกโรงเรียนไม่มีสนามของตัวเอง อาจารย์พลจะต้องพาเร่ร่อนไปใช้สนามกีฬาข้างหอประชุมจุฬาฯ บ้าง ข้างคณะสถาปัตยกรรม บ้าง ออกจะไม่สะดวก

^{๓๕} รุ่น ๑, เรื่องเล่า.

บทบาทพระเอกนางเอกที่หลายคนจำได้ดีสมัยที่ยังอยู่โรงเรียนเดิมตรงข้ามโรงเรียนเตรียมฯ ตรงประตูทางเข้าโรงเรียนจะมีศาลาไม้เล็กๆ ชื่อว่า ศาลาเด็กดี มีมานั่งภายใน ระหว่างวันจะเป็นที่ป็นปายใช้เป็นที่เล่น พอถึงเวลาเย็นเลิกเรียนคุณพ่อคุณแม่มารับ ก็จะมาที่ศาลาเด็กดีเป็นด่านแรก โรงเรียนจะจัดเวรให้มีอาจารย์ประจำ และมีนักเรียนเป็นผู้ช่วยประกาศออกทางเครื่องขยายเสียงว่า “เด็กชาย... คุณพ่อมารับแล้ว” เสียงเจื้อยแจ้วทุกเย็น

นวัตกรรมการมีส่วนร่วมของนักเรียนอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การมีสภานักเรียน ซึ่งมีอยู่เต็มรูปแบบเป็นครั้งแรกประมาณปี ๒๕๑๑ ก่อนหน้านั้นอาจมีประธานนักเรียนในแต่ละรุ่น สภานักเรียนได้มาจากการเลือกของนักเรียน สำหรับรุ่น ๔ ที่จำกันได้^{๓๖} สภาประกอบด้วยประธาน รองประธานฝ่ายวิชาการ รองประธานฝ่ายกิจกรรม เจริญญิก สาราณียกร และอาจมีตำแหน่งอื่นอีก หน้าที่ของสภา จะมีบทบาทในงานพิธี ช่วยอาจารย์ดูแลนักเรียน เช่นจัดเวรดูแลนักเรียนเวลาเข้าโรงเรียน และเลิกโรงเรียน และอาจจะมีการริเริ่มกิจกรรมอื่นๆ แต่บัดนี้ไม่มีใครจำได้ นอกจากนั้นกรรมการยังมีเหรียญพระเกี้ยวติดเสื้อด้วย

^{๓๖} ประธาน คือ ชนตร นรภูมิพิทักษ์ รองประธานฝ่ายกิจกรรม คือ อนิรุทธ ปภาวสิทธิ์ ส่วนรองประธานฝ่ายวิชาการคือ รัชตะ รัชตะนาวิน

วัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิตฯ จึงได้สร้างนักเรียนที่ภาคภูมิใจในตนเอง ดังที่นักเรียนเก่าคนหนึ่งสรุปไว้ว่า

“โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ของเรามีวัฒนธรรมเฉพาะในหลายๆ เรื่อง เรามีครู อาจารย์ที่เป็นเหมือนๆ กัน คือ ให้เกียรติและเคารพในความเป็นมนุษย์ของเด็กๆ ทุกคนใกล้เคียงกัน อาจารย์ชอบให้เราพูด แสดงความคิดเห็น โดยท่านจะรับฟังด้วยความตั้งใจ ท่านแทบจะไม่เคยใช้คำพูดด้านลบที่ทำให้เราต้องเสีย self เราแทบจะไม่ค่อยได้ยินคำพูดด้านลบต่างๆ เช่น โง่ เชื้อไม่ได้เรื่อง หน้าอย่างเธอไม่มีวันทำได้ ...จากอาจารย์ของเราเลย การลงโทษส่วนใหญ่อีกเป็นไปในทิศทางด้านบวก เมื่อวัฒนธรรมของครูอาจารย์ในโรงเรียนของเราเป็นแบบนี้ เราก็กลายเป็นคนที่ภาคภูมิใจในตนเอง เชื้อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าพูด กล้าแสดงออก”^{๓๗}

^{๓๗} เกียรติวรรณ อมาตยกุล รุ่น ๕, เรื่องเล่า.

การศึกษากับการอยู่รอด

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ไม่ใช่การท่องจำ เพื่อเอาข้อมูลจากหนังสือหรือจากอาจารย์ใส่ลงในที่เก็บความจำในสมองของเด็ก ไม่ได้หมายความว่าต้องละทิ้งการท่องจำ แต่ที่สำคัญกว่าคือการสร้างทัศนคติที่ดีกับการเรียนรู้ ทำให้เด็กเป็นคนที่กระตือรือร้น สนใจใฝ่รู้ และรู้แหล่งรู้วิธีที่จะหาความรู้ได้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการเรียนรู้มิได้จบลงเฉพาะในห้องเรียนหรือในโรงเรียน แต่จะต้องเรียนไปตลอดชีวิต อาจารย์ใหญ่ย้ำว่าสังคมเปลี่ยนแปลงเร็วมาก คนที่จะอยู่รอดได้จะต้องทันต่อเหตุการณ์ รู้จักวิธีหาความรู้ มีข้อมูลที่ทันสมัยอยู่เสมอ เมื่อกว่าครึ่งศตวรรษมาแล้ว โลกเรายังไม่มีอินเทอร์เน็ต ไม่มีโซเชียลมีเดียทั้งหลาย ข้อมูลไม่ได้พรุ้งพญจนท่วมท้นเช่นในปัจจุบัน แต่ว่าโรงเรียนก็ได้พยายามสร้างบรรยากาศ กระตุ้นความสนใจของเด็กๆ หลายวิธี

“ผมมีความทรงจำว่า อาคารไม้ตึก ๓ ชั้นที่เป็นห้องเรียนบริเวณบันไดชั้นลง มีมูนนิทรรศการ/ตู้กระจกที่แสดงสัตว์ป่า สดพิพหลายชนิดทำให้เราได้รู้จักสัตว์ชนิดต่างๆ ซึ่งเด็กรุ่นใหม่ไม่มีโอกาสเห็นเท่าไรนัก และในปี ๑๙๖๙ มียาน Apollo 11 ไปลงดวงจันทร์ถ่ายทอดไปทั่วโลก โรงเรียนก็อนุญาตให้นักเรียนได้ติดตามไปพร้อมกัน อีกทั้งเมื่อสมเด็จพระนางเจ้าอะลิษาเบ็ธที่สอง เสด็จพร้อมเจ้าชายฟิลิปส์ พระสวามี มาเยือนประเทศไทย พวกเราไปเข้า

แถวถวายความเคารพโบกธงเมื่อรถพระที่นั่งเสด็จผ่าน”^{๓๘}

แต่แหล่งที่สำคัญยิ่งในการปลูกฝังการแสวงหาความรู้คือ ห้องสมุด อาจารย์ใหญ่บอกอาจารย์บรรณารักษ์ว่า “ครูไม่เอา นะ ห้องเก็บหนังสือ คนเฝ้าหนังสือ”^{๓๙} ดังนั้นอาจารย์ บรรณารักษ์ต้องทำงานร่วมกับอาจารย์ที่สอน เพื่อหาหนังสือ ที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนเนื้อหาวิชาการและโครงการต่างๆ รวมทั้งให้คำแนะนำเด็กๆ ในการใช้ห้องสมุด ไม่ว่าจะเป็นเด็ก เก่ง เด็กอ่อน เด็กพิเศษ ห้องสมุดก็เป็นสถานที่ที่มีโต๊ะเก้าอี้ นั่งสบาย บรรยากาศชวนเข้า อาจารย์ใหญ่เองท่านก็เป็นผู้นำ การใช้ห้องสมุด เพราะท่านเป็นคนที่ใช้ห้องสมุดเพื่อติดตาม ความก้าวหน้าทางการศึกษามากที่สุด

เรียนจากประสบการณ์

ตามแนวทางของการศึกษาแบบก้าวหน้า การเรียนรู้ไม่ เพียงแต่เรียนจากหนังสือ หรือหลักการทฤษฎี แต่ต้องลงมือ ปฏิบัติด้วยตนเองและเรียนจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้น วิชา วิทยาศาสตร์ดูจะมีเรื่องให้ทดลองทฤษฎีมากมาย ตั้งแต่ชั้น ประถมปลาย ก็มีการทดลองต่างๆ เช่น ทำฟลิกเกลือ น้ำตาล

^{๓๘} อัชฌา บุญกระพือ รุ่น ๑๔, เรื่องเล่า.

^{๓๙} เกิดกัณฑ์ กี่ชาติฯ, หน้า ๗๒.

ซึ่งคงทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องผลึกได้บ้าง แต่เด็ก ๆ หลายคน อาจจะชอบชิมน้ำตาลมากกว่า และต่อมาอาจารย์ใหญ่สนับสนุน ให้อาจารย์สอนวิทยาศาสตร์ สร้างห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ ๔ สาขา คือ ชีววิทยา เคมี ฟิสิกส์ และทั่วไป

ประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๐ โรงเรียนเริ่มมีชมรมวิทยาศาสตร์ขึ้น โดยมี ธเนตร นรภูมิพิทักษ์ เป็นประธาน และรัชตะ รัชตะนาวิน เป็นรองประธาน และได้ส่งนักเรียนเข้าร่วมในงานชุมนุมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย ซึ่งจัดที่โรงเรียนสวนกุหลาบ ในงาน มีการให้ความรู้และการประกวดทางวิทยาศาสตร์หลายประเภท ปรากฏว่าสาริตจุพาศเข้าไปด้วยปีแรก ก็ประเดิมด้วยการได้รางวัลชนะเลิศการจัดนิทรรศการโดยชมรมวิทยาศาสตร์ของโรงเรียน และรางวัลสิ่งประดิษฐ์ชั้นมัธยมต้น และประมณปลาย อีกสองรางวัล ทำให้อาจารย์ปัญญา อุทัยพัฒน์ ที่ปรึกษา

ชมรมปลื้มมากที่ได้ถ้วยรางวัลปีเดียวถึงสามใบ^{๔๐} ประธานชมรมวิทยาศาสตร์สาธิตจุฬาฯ ก็ได้กลายเป็นเพื่อนกับประธานคนดังของสวนกุหลาบ คือ ธีรยุทธ บุญมี ผู้นำนักศึกษาคนสำคัญช่วงก่อน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ขยันพาไปทัศนศึกษา เพื่อให้เกิดประสบการณ์จริงจากสถานที่จริงภายนอกรั้วโรงเรียนมาก อาจารย์บางท่านจำได้ว่าสมัยก่อนพาไปแทบทุกเดือน ทั้งกรมอุตุนิยมวิทยา ท้องฟ้าจำลอง วัดในกรุงเทพฯ โบราณสถาน สุโขทัยซึ่งเหมารถไฟกันไปเป็นขบวน แต่ที่พิเศษมากคือ

“โรงเรียนพาไปโรงพยาบาลประสาท ไปดูการผ่าตัดสมอง พวกเราอยู่ในห้องกระจก เห็นหมอกรีดกะโหลกเลือดออก เพื่อนคนหนึ่งเป็นลมเลย ไม่นึกว่าต่อมาเธอจะกลายเป็นคุณหมอ”^{๔๑}

^{๔๐} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปัญญา อุทัยพัฒน์, สัมภาษณ์.

^{๔๑} ไอศูรย์ ไชยศิริ รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

แต่การไปทัศนศึกษา ไม่ใช่การไปเที่ยวชมอย่างเดียว อาจารย์ท่านหนึ่งเล่าว่าท่ามกลางความสนุกสนานของเด็กๆ นั้น อาจารย์ต้องทำงานหนักมาก การสร้างประสบการณ์ตรงของอาจารย์ใหญ่นั้น จะต้องมีการเตรียมสามขั้นตอน คือ “ขั้นแรกกำหนดว่า จะไปดูอะไรที่ไหน เช่นจะไปสุโขทัย เหตุใดจึงต้องไปที่นั่น ขั้นที่สองเมื่อไปแล้ว ต้องสังเกตและบันทึกอย่างละเอียด และสามเมื่อกลับมาถึงต้องทำรายงานให้ทราบ”^{๔๒}

กิจกรรมไปแคมป์ที่แหลมฉบัง

ในบรรดากิจกรรมที่เป็นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตราตรึงอยู่ในความทรงจำของนักเรียนจำนวนไม่กี่รุ่นที่ได้มี

^{๔๒} อาจารย์สันทัต ตัณฑนันท์, สัมภาษณ์

โอกาสไปร่วม คือการไปทำกิจกรรมฤดูร้อน หรือที่เรียกว่าไปแคมป์ ณ ศูนย์อบรมของหน่วยงานราชการแห่งหนึ่ง ซึ่งมีเรือนพักหลายหลังที่ชายทะเลแหลมฉบัง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยค่ายหนึ่งจะมีนักเรียนสองชั้นปี คือชั้น ม.ศ.๓ และ ม.ศ.๔ การจัด school camp เป็นสิ่งที่แพร่หลายในสหรัฐ และวัตถุประสงค์น่าจะจัดได้ว่าเป็นไปตามหลักการของการศึกษาแนวก้าวหน้า คือไปเรียนกันในสถานที่ และได้ความรู้หลายๆ ด้านประกอบกัน ทั้งภูมิศาสตร์ ดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์ “เห็นน้ำขึ้นน้ำลง สมบกลมทะเล เด็กบางคนมาจากลำปางไม่รู้จักร้าน้ำทะเลเค็มเป็นอย่างไรก็ได้สัมผัสของจริงกันคราวนี้”^{๔๓} นอกจากนั้นก็ยังมีการศึกษาค้นคว้า เด็กจะได้รู้จักการอยู่ด้วยกันเป็นบ้าน ได้เพื่อนใหม่ ช่วยกันเก็บกวาดทำความสะอาดบ้าน มีวิชาดนตรี เต้นรำ รำวง เล่นละคร การแสดง กีฬา ฯลฯ เรื่องเล่าต่อไปนี้เป็นประจักษ์พยานได้ว่าการไปแคมป์สร้างประสบการณ์ที่ได้ทั้งความรู้และความสนุกสนานตื่นเต้นระทึกใจครบทุกรส จำได้ไม่ลืมอย่างไรบ้าง

เพลงปลุกยามเช้าตรู่

“เราแบ่งให้พักเป็นบ้านๆ... ตอนเช้าจะมีกลุ่มหนุ่มมาเดิน
แหกปากปลุกตามบ้านด้วยเพลงว่า...

^{๔๓} อาจารย์สันทิต ตัณฑนันท์, สัมภาษณ์

แสงทองจะสาดส่องฟ้า น้อยายอ้านอนตื่นสาย น้อยคงนอนหลับสบาย ผันถึงพี่ชายใช้ไหม พี่ยามาปลุกน้อยยา เพื่อมายืมแปรงสีฟัน (ออกเสียงว่าซี่ฟัน) รอนแรมมาตั้งเจ็ดวัน แปรงสีฟันพี่ลืมหาติดมา แปรงสีฟันพี่ลืมหาติดมา!

ไปค่ายแหลมฉบัง มีการแข่งกีฬา กีฬาในน้ำอย่างหนึ่งคือแข่งดำน้ำท่น แบบเอามือบีบจุกแล้วก็ย่อตัวลงให้น้ำมิดหัว ใครโผล่หลังสุดก็ชนะไป กีฬาบนบก อย่างหนึ่งก็มีกระโดดสูง (ข้ามไม้กั้น) จำได้ว่าลงแข่งและโดดชนะณัฐจารีรัตน์(จำ) ด้วยกลัวแพ้ตอนนั้น เพราะจำหุ้นปราดเปรียวเป็นนักกีฬา ได้เหรียญมาอันหนึ่ง คิดว่าทำจากริบบิ้นห้อยด้วยเหรียญบาท ที่จำได้เพราะทำให้รู้จักและเข้าใจความรู้สึกของการได้ชัยชนะว่าเป็นอย่างไร”^{๔๔}

ผู้จุดคบเพลิง

“เรื่องที่ผมได้สัมผัสส่วนตัวเมื่อครั้งโรงเรียนจัดให้มีการจัดแคมป์ภาคฤดูร้อน เริ่มต้นจากนักเรียนรุ่นที่ ๓ และรุ่นที่ ๔ เป็นครั้งแรก เมื่อปี ๒๕๐๙ ครั้งนั้นผมเรียนอยู่ ม.ศ.๓ ได้ไปร่วมกิจกรรมกับรุ่นพี่และเพื่อนๆ ที่ศูนย์อบรมกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย แหลมฉบัง ชลบุรี ความรู้สึกที่สัมผัสได้คือการที่ท่านอาจารย์ใหญ่อยากจะให้นักเรียนได้ใกล้ชิดกัน

^{๔๔} ลักษณะ ทริพย์สาคร รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

ได้ใช้ชีวิตร่วมกันแม้จะเป็นระยะเวลาสั้นๆ

แต่เหตุการณ์จัดแคมป์ภาคฤดูร้อนในปี ๒๕๑๐ เมื่อครั้งเลื่อนขึ้นเรียนชั้น ม.ศ.๔ แล้วปรากฏว่าคุณพ่อคุณแม่ผมไม่เห็นด้วย ผมก็ไม่ได้ขัดใจอะไร แต่ทราบว่าคุณอาจารย์ได้ติดต่อคุณแม่ให้คุณแม่ให้อนุญาตให้ผมไปร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ ได้ ไม่เช่นนั้นผมก็จะเป็นนักเรียนคนเดียวในรุ่นที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรม และดูสิวันที่แข่งกีฬาสิกัน อาจารย์ศิลปชัยเรียกให้ผมเป็นผู้นำคบเพลิงไปจุดเริ่มพิธีกีฬาสิ ทั้งที่ผมไม่ได้มีสิทธิ์เป็นนักกีฬาเหมือนเพื่อนๆ คนอื่นเลย

ทั้งหมดนี้ไม่อาจเปรียบเทียบได้กับความเมตตาเอาใจใส่ลูกศิษย์ทุกๆ คนของคุณอาจารย์ที่ใหญ่พวกเราได้รับระหว่างที่เรียนอยู่สาธิตจุฬาฯ”^{๔๕}

การตัดสินใจของอาจารย์ใหญ่

“ตอนไปค่ายแหลมฉบังปีแรก มีเรื่องที่น่าชื่นชมท่านอาจารย์อุบลมากๆ ระหว่างที่พวกเรากำลังจะออกเดินทาง ผมขึ้นไปนั่งรอบรถบัส ที่จอดบนถนนพญาไทหน้าโรงเรียนสาธิตประถม ได้ยินเสียงดังปังข้างรถที่นั่ง ปรากฏว่ารถเมล์สาย ๒๕ ทำข้าง-ปากน้ำชนสุพรรณ วานิชพงษ์ อาการหนัก

^{๔๕} รณยุทธ จิตรดอน รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

มากไม่ได้สติ ได้ถูกนำส่งโรงพยาบาลตำรวจ และก็ยังไม่ได้สติ
อีกหลายวัน ต้องผ่าสมอง กะโหลกศีรษะเปิด หายไปสักครึ่ง
ฝ่ามือ พวกเราเสียใจและตกใจกันมาก หลายคนนึกว่าคงไม่ได้
ไปแคมป์กันแล้ว แต่ด้วยการตัดสินใจที่เด็ดเดี่ยวและถูกต้อง
ของอาจารย์ใหญ่ พวกเราก็ได้ไปแคมป์กัน เป็นช่วงเวลาที่สนุก
ที่สุดในชีวิตของพวกเรา อาจารย์ได้มอบหมายให้อาจารย์ท่าน
หนึ่งคอยติดตามอาการของสุพจน์แล้วรายงานให้ทราบทุกวัน
และให้พวกเราสวดมนต์ภาวนาให้สุพจน์หายเป็นปกติทุกคืน
คิดย้อนหลังไปก็น่าชื่นชมในความกล้าตัดสินใจ และรับผิดชอบ
ของอาจารย์ ที่พาพวกเราไปไม่ว่าไปสุโขทัย ขึ้นรถไฟไปทั้งคืน
ตอนนั้นยังเป็นเด็ก ๆ อยู่ และการไปแคมป์ ทำให้เรามีประสพ-
การณ์ และความผูกพัน กันจนกระทั่งทุกวันนี้ สมัยนี้ก็ยังไม่มี
ใครกล้าทำอย่างอาจารย์^{๔๖}

ภารกิจนักดนตรี

“น่าจะเป็นช่วงเวลาที่อยู่ ม.ศ.๓ ในความทรงจำของข้าพเจ้า
หยุดเทอมปีนั้น โรงเรียนจัดไปเที่ยวทัศนศึกษากันที่บางละมุง

แม่เตรียมเสื้อผ้าให้สำหรับเดินทางเพราะไปหลายวัน ใน
นั้นมีเสื้อที่แม่ตัดเย็บให้ด้วยตัวเองด้วย เป็นเสื้อใหม่ลวดลาย
ตาหมากรุกสีน้ำเงินสลับขาว ทัศนศึกษารั้งนั้นข้าพเจ้ามีภาระ

^{๔๖} พงศธร บัวทรัพย์ รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

หน้าที่พิเศษอย่างหนึ่งที่ต้องทำกับเพื่อนอีก 2 คน เมื่อพักอยู่ที่
ที่บางละมุงทุกวัน

ภารกิจนั้นคือการเป่าแตรหน้าเสาธงตอนเช้า (จำไม่ได้ว่า
ตอนเย็นเป่าด้วยหรือเปล่า)

กิจกรรมหลักๆ ระหว่างอยู่ที่นั่น ก็มีเดินทางไกลกันไปเกาะ
นี้แหละ ช่วงเวลาดินเนอร์มีอค์ก็มีสังสรรค์ มีดนตรี เต้นรำ มี
การแสดง ซึ่งแต่ละกลุ่มที่แยกกันอยู่ตามเรือนพักจะคิดและ
เตรียมมาแสดงให้พวกเราได้ชมกัน”^{๔๗}

ระทึกใจกลางทะเล

“กิจกรรมไปเกาะ ใช้เรือดั่งเกของชาวประมงหลายลำ อาจ
จะประมาณ ๕ ลำ โดยมีเรือตำรวจนำแล่นนำให้ทั้งขาไปขากลับ

ที่จำได้และจำติดตามาจนทุกวันนี้คือตอนขากลับจากเกาะ
ล้าน ทะเลเริ่มมีลมแรง คลื่นแรงและสูง ดูเหมือนจะต้องมีการ
ตัดสินใจว่าเราควรเข้าไปหลบลมพายุลอยอยู่ด้านหลังเกาะรอให้
คลื่นลมสงบก่อน จึงค่อยเดินทางกลับ ซึ่งไม่รู้ว่าจะต้องรอนาน
แค่ไหน ท้องฟ้าก็เย็นมากแล้ว หรืออีกทางคือรีบนำขบวนเรือ
กลับฝั่งทันที ก่อนที่พายุลูกนี้จะรุนแรงขึ้น ยาวนานขึ้น

^{๔๗} ศักดิเดชณ์ พัทธกะชาติ รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

กัปตันเรือประมง (ตังเก) มั่นใจว่าสามารถนำเรือกลับเข้าฝั่ง
ได้ปลอดภัย ถ้ารีบไปตอนนี้ เพียงแต่เรือจะโยนตัวและโคลง
เคลงมาก เมื่อปะทะคลื่นไปตลอดทาง

ในที่สุด อาจารย์อุบล ท่านน่าจะมั่นใจในประสบการณ์และ
ฝีมือของกัปตันเรือตังเก ท่านจึงตัดสินใจว่าเราจะเดินทางฝ่า
คลื่นกลับเข้าฝั่งกันทันที โดยที่ทุกคนทั้งอาจารย์ ทั้งลูกศิษย์ที่
อยู่บนเรือแต่ละลำต้องปฏิบัติตามคำสั่งของกัปตันเรืออย่าง
เคร่งครัด

ทุกคนบนเรือต้องนั่งอยู่กับที่ หาที่ยึดจับให้มันคงตลอดเวลา
ห้ามลุก ห้ามยืน ห้ามขยับ...

แล้วพวกเราทุกคนก็ออกเดินทาง ฝ่าคลื่น ฝ่าลมพายุ โคลง
เคลงไปกับเรือ ถูกเหวี่ยงกระแทกและเปียกโชกไปตลอดทาง
เมื่อเรือมุดคลื่นสูงที่กระแทกเข้ามา ขำพเจ้ากับอีกสองสามคน
เกาะเสากระโดงหน้าบริเวณหัวเรือ ทั้งเปียกทั้งหนาว แต่แปลก
ที่กลับไม่ได้รู้สึกกลัวเลย

คลื่นลูกแล้วลูกเล่าปะทะหัวเรือ เราหายเข้าไปใต้คลื่น ๒-๓
วินาที แล้วเรือก็ขึ้นบนหลังคลื่น เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก ไม่รู้มานาน
แค่ไหน กว่าที่ขบวนเรือจะเข้าใกล้ชายฝั่ง คลื่นลมเริ่มสงบลง

ในที่สุดเรือทุกลำ และคนทุกคนบนเรือก็ปลอดภัยกลับเข้า
ฝั่ง จำไม่ได้ว่ามีใครเมาเรือบ้างหรือเปล่า และจำไม่ได้เช่นกัน
ว่าขำพเจ้าใส่เสื้อตัวที่แม่ตัดให้ไปเที่ยวเกาะในวันนั้นหรือเปล่า

คนแก่ เพื่อนเก่า ความทรงจำเก่าแก่ยังยั้งยืน แม้บาง
ก่อนจะเลือนจาง แต่เมื่อพวกเราช่วยกันขัดเกลา มันก็จะกลับ
มาสดใสแจ่มชัดต่อไปอีกนานแสนนาน...คิดถึงอาจารย์อุบล
ครับ”^{๔๘}

^{๔๘} ศักติเดชน์ พัทธษัชาติ รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

เหตุการณ์นี้ น่าจะแสดงภาวะความเป็นผู้นำของอาจารย์ใหญ่อย่างชัดเจน การพาเด็กลงเรือไปเกาะ เป็นความรับผิดชอบและภาระหนักยิ่ง แต่อาจารย์ตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยวโดยอาศัยความเชี่ยวชาญของชาวเรือที่มีชีวิตอยู่กับทะเลและรู้จักทะเลดี และอาจารย์ต้องมีความมั่นใจในทีมอาจารย์ประจำลำเรือ ว่า จะดูแลที่นักเรียนอยู่ในความสงบได้ จนเรารอดพ้นมาได้อย่างปลอดภัย เป็นประสบการณ์ระทึกใจที่ไม่มีใครลืม

เมื่อนักเรียนสาธิตหวนระลึกถึงการไปแคมป์ สิ่งที่อยู่ในความทรงจำคือความซาบซึ้งในวิสัยทัศน์ของอาจารย์ใหญ่ ว่า โรงเรียนไม่ได้ให้เพียงการเรียนการสอน แต่ให้เป็นคนแก่ลูกศิษย์ ทำให้เรารู้จักการให้ ความเอื้ออาทร และรักกัน ไม่เฉพาะในห้องเดียวกัน แต่ข้ามห้องข้ามรุ่น รวมถึงอาจารย์ด้วย

เราได้กินนอนบ้านเดียวกัน ทำกิจกรรมด้วยกัน สนุกสนาน ผจญภัยและระทึกใจด้วยกัน ส่วนอาจารย์ใหญ่นั้น ท่านอยู่ด้วยตลอดและร่วมทำกิจกรรมด้วยทุกอย่างทั้งเล่นกีฬา เดินทางไกล ชมการแสดง รำวง เป็นบรรยากาศที่คิดถึงเมื่อไหร่ก็อดยิ้มอย่างมีความสุขไม่ได้

เฟ้นหาอาจารย์เก่ง

แม้อาจารย์ใหญ่จะไม่อยากได้เด็กที่โตแต่หัว แต่อาจารย์ก็ไม่ได้ทิ้งเนื้อหาวิชาการเลย ตรงกันข้ามอาจารย์พยายามเฟ้นหาอาจารย์เก่งๆ ทั้งอาจารย์ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน และรับนิสิตคณะครุศาสตร์ที่มีศักยภาพเป็นครูที่ดีมาสอนนักเรียน สาธิต นักเรียนรุ่นแรกๆ จำได้ว่าเราได้ปรมาจารย์ทางภาษาดนตรี ศิลปะ พลศึกษาหลายท่าน เช่นทางด้านดนตรีไทย เราได้เรียนกับคุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง และอาจารย์บรรเลง น้องสาวของท่าน ต่อมาก็ได้อาจารย์โกวิท และอาจารย์อรวรรณ ขันศิริ มาสอนดนตรีไทย จนสามารถตั้งวงดนตรีไทยของโรงเรียนได้ ส่วนอาจารย์ที่สอนศิลปะนั้นมีหลายท่าน แต่ท่านที่สอนรุ่นแรกหลายปีคือ อาจารย์เปรี๊ยะ เปลี่ยนสายสืบ ซึ่งเป็นศิษย์ของ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี แห่งมหาวิทยาลัยศิลปากร และอีกหลายต่อหลายท่านไม่สามารถออกนามได้ครบหมด

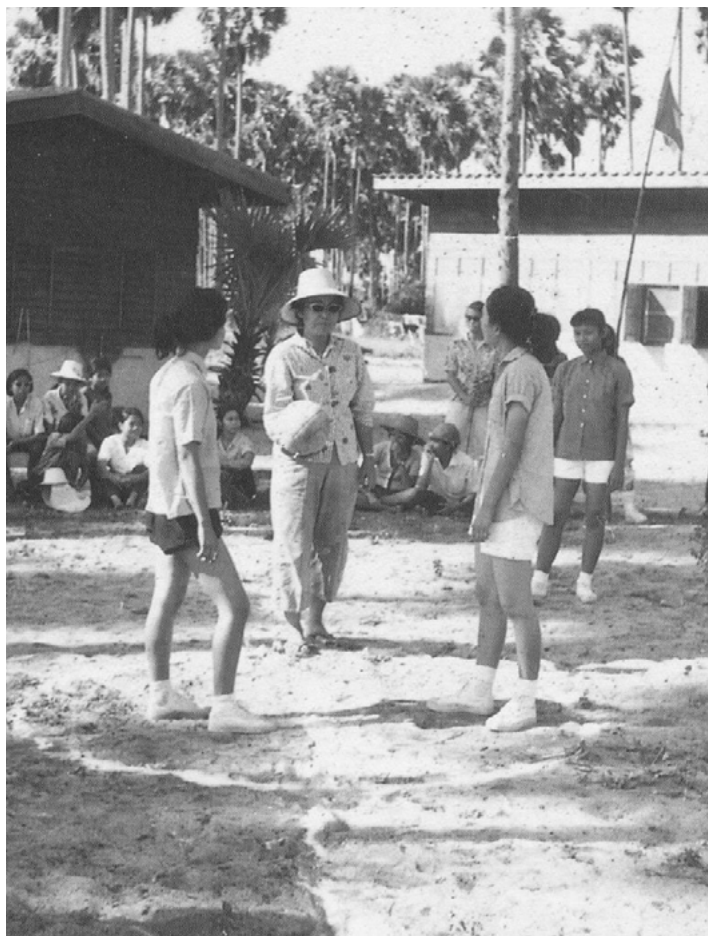

อาจารย์ใหญ่ได้ให้แนวทางการสอนบางวิชาไว้อย่างน่าสนใจ เช่นมีคนจำได้ว่า วิชาศิลปะนั้นอาจารย์ใหญ่บอกอาจารย์เปรี๊ยะเพียงว่า สอนอะไรหรืออย่างไรก็ได้ แต่ให้นักเรียนสาริตมีรสนิยมทางศิลปะที่ดี^{๔๙} อาจารย์เปรี๊ยะจึงไม่เคยสอนศิลปะแบบที่วาดภาพบนกระดานดำแล้วให้เด็กวาดตามให้เหมือนเลย แต่อาจารย์ให้ลองวาดของแปลกๆ หลายอย่าง เช่นวาดภาพอะไรก็ได้แต่ให้ความรู้สึกว่าเป็นหน้าฝน วาดความประทับใจดอกผักตบชวาในบึง ออกแบบรองเท้า หรือจินตนาการสัตว์ประหลาด และบ้านในยุคอนาคต อาจารย์ช่างอุตสาหะไปหาโจทย์แปลกๆ มาได้ทุกอาทิตย์ เด็กบางคนชอบมาก เพราะอยู่โรงเรียนเก่าถูกครูตำหนิว่าวิชาวาดเขียนไม่ได้เรื่องเลย แต่มาเรียนกับอาจารย์เปรี๊ยะกลับได้รับคำชม กลายเป็นคนรักศิลปะขึ้นมาได้ แต่บางคนก็ไม่ค่อยสนุกเท่าไร “เท่าที่จำได้ อาจารย์เคยให้จับคู่กันแต่นั่งตรงกันข้ามกัน แล้ววาดใบหน้าของกันและกัน ฉันวาดคนตรงหน้าฉันออกมาเหมือน จนอาจารย์ชมแต่ขอโทษคนที่วาดหน้าฉันนะ อย่าให้เซด! ขอไม่บอกชื่อว่าเป็นใครแล้วกันนะ”^{๕๐} แล้วเธอก็เติบโตมาเป็นสุภาพสตรีที่มีรสนิยมทางศิลปะสูงมาก

^{๔๙} ธเนตร นรภูมิพิภักษ์ รุ่น ๔ เล่าว่าได้ฟังมาจาก อาจารย์ลาวัณย์ วิทยา-วุฒิกุล

^{๕๐} ลักษณา ทรัพย์สาคร รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

ความอดสาหัสของอาจารย์ใหญ่ในการหาอาจารย์มาสอน นั้นบรรยายได้ไม่หมด นักเรียนสาธิตจะจำอาจารย์วิทยาศาสตร์ที่เป็นคู่หูกันสองท่านได้ คือ อาจารย์ปัญญา กับอาจารย์ อรรถสิทธิ์^{๕๑} สองท่านนี้เคยเป็นนิสิตมาฝึกสอนที่โรงเรียนสาธิต จุฬาฯ และคงเป็นที่ประทับใจของอาจารย์ใหญ่ เมื่อเรียนจบ ทั้งสองท่านไปสอบติดได้งานสอนที่อื่น อาจารย์ใหญ่ยังเชิญให้ กลับมาสอนที่สาธิต พร้อมทั้งช่วยเจรจากับหน่วยงานเจ้าสังกัด ให้ยอมย้ายมาได้

ในยุคนั้นโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ สังกัดคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไม่ได้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีอิสระกว่าในปัจจุบัน สามารถพัฒนาหลักสูตรของตนเอง ไม่จำเป็นต้องใช้หลักสูตรหรือตำราที่กระทรวงกำหนดให้ใช้ อาจารย์ที่ ดูเลห์ห้องสมุดแล้วว่า^{๕๒} ทุกปีจะต้องเอาหนังสือตำราของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกัน เพื่อดูว่าเล่มไหนคุณภาพดี หรือเหมาะที่จะใช้มากที่สุด นอกจากนั้นก็ยังมีการสร้างเอกสาร ประกอบโดยอาจารย์ที่สอนเองอีกด้วย

^{๕๑} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปัญญา อุทัยพัฒน์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถสิทธิ์ สมรรถการอักษรกิจ

^{๕๒} รองศาสตราจารย์มัลลิกา ตัณฑนันท์, *สัมภาษณ์*

เกียรติยศทางวิชาการ

ความสำเร็จของโรงเรียน โดยทั่วไปมักจะวัดกันด้วยสถิตินักเรียนที่สอบได้คะแนนสูงของประเทศ สอบชิงทุนไปต่างประเทศได้ และสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ ในด้านนี้แม้โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะไม่ได้เน้นรับเฉพาะเด็กหัวกะทิ แต่ผลการสอบของนักเรียนที่จบมัธยมปลาย ก็ไม่ได้น้อยหน้าโรงเรียนอื่นเลย

ในยุคของอาจารย์ใหญ่ นักเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสามารถสอบชิงทุนเล่าเรียนหลวงอยู่หลายคน ธเนตร นรภูมิพิภักษ์ รุ่น ๔ เป็นนักเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คนแรกที่ได้ทุนเล่าเรียนหลวงในปี ๒๕๑๒ หลังจากนั้นติดตามมาด้วย โฉลก ปิงตระกูล และงามมาศ สุวรรณทัต รุ่น ๕ ได้รับทุนพร้อมกันสองคน ปกรณ์ วิทยานนท์ รุ่น ๗ (จบมัธยมปลาย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา) เลอสรร ธนสุกาญจน์ รุ่น ๘ และเจษฎา คีรีจันนิคม รุ่น ๑๑

ส่วนทุนรัฐบาลหรือที่เรียกกันติดปากว่า ทุน ก.พ. นั้น มีผู้ที่ได้รับทุนอีกหลายคนและหลายรุ่น

ทั้งนี้ยังไม่นับผู้มีชื่อเสียงในวงการต่างๆ ที่เป็นผลผลิตของสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในยุคแรก ซึ่งโรงเรียนได้รวบรวมรายชื่อไว้ในหนังสือ ๓๖ ปี สาธิตจุฬาลงกรณ์^{๔๓} ได้แก่

^{๔๓} ๓๖ ปี สาธิตจุฬาลงกรณ์, หน้า ๙๓-๑๓๗.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษา ไบหยก รุ่น ๒
ชลชินีพันธ์ (ปทุมานนท์) ชีรานนท์ รุ่น ๒ นักการทูต
อนุชา โมกขะเวส รุ่น ๓ นักปกครองที่มีผลงานดีเด่น
ศุภเดช พูนพิพัฒน์ รุ่น ๓ นักธุรกิจผู้ตอบแทนสังคม
ศาสตราจารย์ นายแพทย์รัชตะ รัชตะนาวิน รุ่น ๔
ศาสตราจารย์คนแรกของโรงเรียน อติต่อธิการบดีมหาวิทยาลัย
มหิดล และอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

ดร.จิรนิติ หะวานนท์ รุ่น ๖ ผู้พิพากษา
นายสัตวแพทย์ปานเทพ รัตนากร รุ่น ๗ สัตวแพทย์ดีเด่น
ชูเกียรติ โอภาสวงศ์ รุ่น ๗ นักธุรกิจ
จุทา ดิงศภักย์ รุ่น ๗ นักกีฬา และผู้ฝึกสอนนักฟุตบอล
ทีมชาติไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.ม.ร.ว.สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ รุ่น ๘
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ

ดร.เลอसर ธนสุกาญจน์ รุ่น ๘ ผู้ได้ชื่อว่าเป็นศิษย์เก่า
มหัศจรรย์

นายแพทย์ประวิ อ่ำพันธุ์ รุ่น ๙ แพทย์ดีเด่นในชนบท
จุฬารัตน์ (นิวัติศยกุล) เสรีเชษฐพงษ์ รุ่น ๑๒ นักสื่อสาร
มวลชน

อรุณ ภาวิไล รุ่น ๑๖ นักแสดง
นายแพทย์รังสฤษฎ์ กาญจนะวณิช รุ่น ๑๘ แพทย์ผู้
อนุรักษ์ธรรมชาติ

แต่นอกจากรายชื่อที่ปรากฏในหนังสือแล้ว ยังมีนักเรียน

สาธิตที่โด่งดังอีกมาก เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ข้าราชการ
ชั้นสูง และนักการเมืองหลายคน เช่น อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
ดร.ปิยะสวสดี อัมระนันท์ พลอากาศเอก สุกำพล สุวรรณทัต
ดร.สรจักร เกษมสุวรรณ ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย เป็นต้น

รายชื่อนักเรียนสาธิตที่ประสบความสำเร็จ ทำคุณประโยชน์
ด้านต่างๆ ให้สังคมที่กล่าวไปข้างต้น คงจะไม่ครบถ้วนแน่นอน
มีอีกหลายต่อหลายคนที่ไม่ได้รับการจารึกไว้ในที่นี้ ก็ย่อม
จะได้รับการจารึกไว้ในหัวใจของคนที่ได้รับความสุขและมีชีวิต
ที่ดีขึ้นจากผลงานของลูกศิษย์อาจารย์ใหญ่ การเอ่ยเพียงบางชื่อ
ก็มิได้มีเจตนาจะโอ้อวดยกยอเฉพาะบางคน แต่ยกเป็นเพียง
ตัวอย่าง เพื่อให้ผู้อ่านได้ชื่นชมร่วมกันว่า น้ำพักน้ำแรงของ
ท่านอาจารย์อุบล ได้หล่อเลี้ยงให้เมล็ดพันธุ์น้อยๆ ชาวสาธิต
เติบโตขึ้นเป็นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาแก่ผู้อื่น สมดังเจตนารมณ์ของ
อาจารย์ใหญ่ที่ว่า นักเรียนสาธิตต้องเรียนเพื่อคนอื่น

๓

กลายานมิตรของศิษย์และ เพื่อนร่วมงาน

สถานศึกษาที่เรียกว่าโรงเรียนสาธิตนั้น ต้องทำหน้าที่หลายด้าน นอกจากจะให้การศึกษาบรมเยาวชนแล้ว ยังเป็นห้องทดลองการวิจัยทางการศึกษา เป็นแหล่งสำหรับให้นิสิตครูศาสตร์ศึกษา สังเกต และฝึกสอน รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ใหม่ๆ ให้แก่โรงเรียนอื่นด้วย ภารกิจหลายด้านนี้ จะทำได้ก็ต่อเมื่อมีกำลังของคณาจารย์ที่มีคุณภาพ มีทัศนคติสอดคล้องกับปรัชญาของโรงเรียน และมีไฟแรง

เมื่ออาจารย์ใหญ่เริ่มมารับหน้าที่ใน พ.ศ. ๒๕๐๓ มีอาจารย์ปฏิบัติงานอยู่ประมาณ ๒๕ ท่าน เมื่อท่านย้ายไปใน พ.ศ. ๒๕๑๒ จำนวนอาจารย์เพิ่มขึ้นเป็นประมาณเกือบ ๒๐๐ ท่าน^{๕๔} นอกจากนั้นท่านอาจารย์อุบล ทำหน้าที่อาจารย์ใหญ่อยู่ ๙ ปีเต็ม ต่อเนื่องยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ของโรงเรียน ช่วง

^{๕๔} ๓๖ ปี สาธิตจุฬาฯ, หน้า ๑๔๓-๑๕๐.

เวลานี้จึงสำคัญมากในการลงหลักปักฐาน สร้างคน สร้างงาน และวางรากฐานการปฏิบัติงานจนกลายเป็นวัฒนธรรมของชาว สาสิต

ความสำเร็จในการทำให้โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก้าวหน้า ให้ คุณูปการต่างต่อวงการศึกษาคือ เป็นผลงานที่อาจารย์ใหญ่มีได้ ทำเพียงผู้เดียว ท่านเปรียบเสมือนแม่ทัพใหญ่ที่จะต้อง มี แม่ทัพนายกองเป็นกำลังสำคัญ อาจารย์ใหญ่สรุปไว้ว่าความสำเร็จของโรงเรียนเกิดมาจาก “บรรดาคณาจารย์ในโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในขณะนั้น ที่ได้มีส่วนร่วมสนับสนุนให้กำลังใจ ให้ ความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ทำงานไม่เหน็ดเหนื่อย ไม่รู้วันเวลา ไม่คำนึงถึงกลางวันหรือกลางคืน ทำงานกันด้วย ใจรัก มีอุดมคติ ได้พานาวาสาสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปสู่จุดหมายอย่าง สงดงาม และอย่างน่าปลื้มปิติ”^{๕๕}

อาจารย์ใหญ่พานาวาสาสิตเล่นสู่ปลายทาง ด้วยความเป็น ครูและกัลยาณมิตรของทุกภาคส่วน ทั้งคณาจารย์ผู้ร่วมงาน นักเรียน ผู้ปกครอง และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตก้าวหน้าของโรงเรียน ภาค ๓ นี้จึงเป็นการเสนอภาพชีวิตประจำวันของการทำงานของท่าน จากคำสัมภาษณ์ของ อาจารย์ใหญ่ ความทรงจำและความประทับใจของคณาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

^{๕๕} อนุสรณ์ ๒๕ ปี, ไม่มีเลขหน้า.

ลมหายใจแม่ มีแต่งาน..งาน...งาน

อาจารย์ใหญ่ทำงานหนัก หุ่่มเทখনาดไไหน เห็นได้จากบ้านที่กที่ลู่ๆ ของอาจารย์เขียนถึงท่านว่า ท่านออกจากบ้านไปทำงานแต่เช้า กลับถึงบ้านดึกทุกวัน ชีวิตหายใจเข้าออกเป็นงานอย่างเดียวน อาหารประจำวันทุกวันที่าน คือก้วยเดียวนวดหน้ากับโอเลียง ซึ่งหลายคนจำได้ว่าก้วยจะได้รับประทานเส้นก้วยเดียวก้อดหมด น้ำแข็งในโอเลียงก็ละลายเหลือแต่น้ำใสๆ อยู่ด้านบน ลูกทั้งสี่คนของท่านเขียนว่า

“เราทั้งสี่เกิดมาได้ชื่อว่าเป็นลูกอาจารย์ใหญ่ตั้งแต่วันแรกที่เกิด แม่จะเอาเราไปไว้ในโรงเรียนที่แม่เป็นอาจารย์ใหญ่เสมอเหมือนเป็นตัวประกันในการทำงาน พวกเราจะอยู่กันอย่างเงียบกริบ ไม่มีการแสดงตัว เพราะเราทั้งสี่คนได้รับสิทธิพิเศษจากการเป็นลูกอาจารย์ใหญ่คือ ถ้าทำผิดจะถูกลงโทษมากกว่าคนอื่น ถูกดุมากกว่าคนอื่น โดนทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนในฐานะที่ทำให้แม่เสียชื่อ ... แม่เลี้ยงเราทั้งสี่ให้แข็งแกร่งช่วยตัวเองได้ แม่บอกว่าแม่ต้องเอาเวลาไปช่วยลูกคนอื่นอีกหลายคน ฉะนั้นเธอทั้งสี่คนอย่าสร้างปัญหา”^{๔๖}

^{๔๖} เกิดกัภพ กัชาตติย, หน้า ๔๕.

“หัวผักกาดขาว” ไม่ใช่ “หัวไชเท้า”

อาจารย์ใหญ่ดูแลการสอนของอาจารย์แต่ละท่านอย่างใกล้ชิด อาจารย์ท่านหนึ่งสรุปไว้ว่า

“เมื่อคิดถึง ‘ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ’ สามารถนิยามได้ว่า ‘ชีวิตคืองาน งานคือชีวิต’ ในที่ทำงานอาจารย์ทำงานอย่างมูมานะ สนใจทุกรายละเอียด แก้ปัญหาจริงจัง จนกว่าจะลุล่วง แน่นนอน บุคลากรที่ร่วมงานกับอาจารย์ก็ต้อง ‘สู้งาน’ และเก่งงานด้วย ไม่มีใครบ่นหรือทอดถอย ทั้งนี้เพราะอาจารย์อุบลสนใจใกล้ชิดกับลูกน้องทุกคน สั่งสอนการดำเนินชีวิตไปด้วย จึงเกิดความผูกพันกันมากทั้งในกลุ่มคณาจารย์และนักเรียนสาขา”^{๕๗}

“ท่านอาจารย์อุบล เรียงสุวรรณ เป็นคนขยันมีความมุ่งมั่นและรักลูกน้อง พวกเราจะรู้สึกอบอุ่นทุกครั้งที่อยู่ใกล้ท่าน เราทำงานกันอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย เวลาประชุมท่านทำให้เวลาผ่านไปอย่างไม่น่าเบื่อ ผู้ปกครองของพวกเราก็ต้องคอยกันอย่างอดทนเพราะเราไม่ยอมออกจากห้องประชุมจนกว่าจะได้ฟังเรื่องเล่าของท่านจนจบ”^{๕๘}

^{๕๗} ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์, เรื่องเล่า.

^{๕๘} อาจารย์กิตติยวดี ณ ถลาง, เรื่องเล่า.

“เรื่องที่นิรมลจำได้ไม่ลืมคือตอนนิรมลเป็นครูประจำชั้น ประถม ๑ พ.ศ. ๒๕๐๔ สมัยนั้นอาจารย์ใหญ่ตรวจสอบบันทึก การสอนของอาจารย์ทุกคน นิรมลสอนเรื่องผักสวนครัวและมีชื่อผักให้เด็กรู้จักหลายอย่าง อาจารย์ใหญ่แกชื้อ ‘หัวไชเท้า’ เป็น ‘หัวผักกาดขาว’ นิรมล ไม่ลืมเลย ต่อมาจึงไม่เขียน ‘หัวไชเท้า’ แต่เขียน ‘หัวผักกาดขาว’ ทุกครั้ง”^{๕๙}

ประชุมวันเสาร์

ในช่วงที่อาจารย์อุบลมาเป็นอาจารย์ใหญ่สาธิตจุฬายฯ นั้น ท่านมีวิสัยทัศน์และคุณวุฒิสูง ขณะนั้นน่าจะเป็นอาจารย์ท่านเดียวในคณะครุศาสตร์ที่เรียน และมีประสบการณ์การทำโรงเรียนสาธิตโดยตรง ท่านจึงเป็นทั้งผู้นำและครูของอาจารย์ท่านอื่นๆ ในโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเพิ่งจะเรียนจบและเริ่มทำงาน อาจารย์บางท่านจึงรู้สึกว่ “เป็นลูกศิษย์ด้วย เป็นผู้ได้บังคับบัญชาด้วย อาจารย์ให้ความรู้เยอะมาก”^{๖๐} และรู้สึกว่ “เชื่อมั่น ไม่กังวล อาจารย์อุบลแก้ปัญหาได้”^{๖๑}

^{๕๙} รองศาสตราจารย์นิรมล สวัสดิบุตร, เรื่องเล่า.

^{๖๐} รองศาสตราจารย์วิระวรรณ อามระดิษฐ์, สัมภาษณ์

^{๖๑} รองศาสตราจารย์วิระวรรณ อามระดิษฐ์, สัมภาษณ์

อาจารย์ใหญ่พยายามเสริมความรู้และประสบการณ์ให้กับอาจารย์ เริ่มด้วยการเชิญผู้เชี่ยวชาญจากองค์กรต่างประเทศมาบรรยายเรื่องโรงเรียนสาธิต^{๖๒} แต่มาตรการที่สำคัญที่สุดที่ท่านใช้อย่างต่อเนื่อง และอาจารย์ยุคแรกทุกท่านทำได้ คือการประชุมทุกวันเสาร์ อาจารย์สาธิตทำงานเต็มวันตั้งแต่จันทร์ถึงศุกร์ และมาประชุมวันเสาร์ด้วยอีกครั้งวัน เป็นเวลาที่อาจารย์ใหญ่จะให้ข้อมูลใหม่ๆ ทางการศึกษา ให้ความรู้และความคิดเรื่องการจัดการด้านต่างๆ ในโรงเรียน รวมทั้งสร้างแรงจูงใจให้ช่วยกันทำให้โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ เป็นห้องทดลองทางการศึกษา และเป็นโรงเรียนตัวอย่างอย่างแท้จริง

อาจารย์ใหญ่ย้ำว่า “เราประชุมกันทุกๆ วันเสาร์ เราไม่เคยเหน็ดเคยเหนื่อย เพราะปัญหาของเด็กรอช้าไม่ได้ เด็กเรียนรู้ทุกวัน ทุกชั่วโมง ทุกวินาที ครูอาจารย์ก็ต้องกระฉับกระเฉง ว่องไว ให้ทันทั่วทั้ง”^{๖๓}

การประชุมวันเสาร์จึงคล้ายๆ กับชั้นเรียนพิเศษสำหรับอาจารย์ใหม่ๆ ควบคู่ไปกับการประชุมอาจารย์ ซึ่งไม่มีใครมีเวลาหรืออั้นระหว่างสัปดาห์ การประชุมทุกวันหยุดทำได้เข้มข้นในยุคที่อาจารย์หนุ่มสาวทั้งหลายมีไฟแรง รู้สึกสนุกกับงาน บางท่านเล่าว่า การทำงานที่โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ “เป็น

^{๖๒} เกิดที่ภพ กี่ชาติฯ, หน้า ๔๔.

^{๖๓} อุบล ๒๕ ปีฯ, ไม่มีเลขหน้า.

ความสนุกอย่างยิ่ง เพราะว่าได้ทดลองใช้ทฤษฎีต่างๆ ที่ได้รู้
เรียนมาอย่างเต็มที่^{๖๔} ประกอบกับเมื่อยังไม่มีภาระครอบครัว
ไม่มีลูก ทุกคนจึงสามารถทุ่มเทได้อย่างสุดกำลัง และไม่รู้สึกว่า
เหนื่อย “ไม่มีความรู้สึกว่าจะจะได้พัก เพราะเห็นว่าอาจารย์
อุบลท่านก็ทำเหมือนกันด้วย”^{๖๕} นี่จึงเป็นบรรยากาศของยุค
บุกเบิกขององค์กร ซึ่งมักมีลักษณะคึกคักและเข้มข้นเป็นพิเศษ
ยากที่จะทำได้เมื่อองค์กรใหญ่ขึ้นและบุคลากรมีอายุมากขึ้น

อาจารย์ใหญ่สนับสนุนให้ทดลองจัดการเรียนการสอนแบบ
ใหม่ๆ เช่นให้อาจารย์สอนกันเป็นกลุ่ม หรือที่เรียกว่า team
teaching ในวิชาสังคม โดยห้องหนึ่งจะสอนกันประมาณสามคน
มีคนหนึ่งเป็นหัวหน้าทีมที่จะจัดเนื้อหา และแบ่งเนื้อหาที่จะ
สอนตามความถนัดหรือความสนใจของอาจารย์แต่ละคน เวลา
สอนก็อาจทดลองแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยๆ โดยอาจารย์
แต่ละคนให้คำแนะนำในแต่ละกลุ่มย่อยได้^{๖๖}

ในบางวิชาที่เกี่ยวกับทักษะ เช่นภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์
ก็เคยมีการจัดตามความพร้อมของเด็ก เด็กที่เก่งสามารถจัด
ให้ไปเรียนกับเด็กชั้นสูงกว่าได้

^{๖๔} รองศาสตราจารย์วรินทร์ มาศกุล, สัมภาษณ์

^{๖๕} รองศาสตราจารย์วิระวรรณ อามระดิษ, สัมภาษณ์

^{๖๖} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพไล แยมงามเหลือ, สัมภาษณ์

โรงเรียนเสมือนครอบครัว

อาจารย์ใหญ่ปฏิบัติต่ออาจารย์ในโรงเรียนเสมือนเป็นญาติพี่น้อง

“ดร.อุบลแม้จะเป็นอาจารย์ใหญ่ เป็นผู้บังคับบัญชาของเรา แต่อาจารย์ดูแลอาจารย์ในโรงเรียนเหมือนเป็นลูกหลาน เป็นญาติที่อยู่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน จะดูแลทุกข์สุขทุกเรื่อง

ตอนอาจารย์ปีตินันท์ (ประกอบ) แต่งงาน ซึ่งจะต้องไปทำพิธีที่บ้านเกิดคือจังหวัดเชียงราย แล้วจึงค่อยมาจัดงานที่กรุงเทพฯ ดร.อุบล ไม่ยอมให้ไปจัดที่ไหนให้มาใช้สถานที่ที่โรงอาหารของโรงเรียน และให้บรรดาอาจารย์ในโรงเรียน ทั้งบรรดาแม่ครัวช่วยกันทำกับข้าวจัดเลี้ยงโดย ดร.อุบลเป็นแม่บ้าน ดังนั้นโรงอาหารของโรงเรียนสาธิตสมัยนั้น จึงจัดงานแต่งงานของอาจารย์ปีตินันท์ (ประกอบ) เป็นครั้งแรก

เมื่อตั้งท้องลูกคนแรก ต้องไปคลอดที่จังหวัดเชียงรายเพื่อให้คุณยายเป็นผู้ดูแล ดร.อุบลก็มาสอนแทนบางวิชา เช่น วิชาเลข จนมีเรื่องข่าที่มีนักเรียนคนหนึ่ง พูดตามภาษาเด็ก ๆ ว่า ‘อาจารย์ครับผมไม่ค่อยเข้าใจที่อาจารย์สอน เมื่อไหร่อาจารย์ประกอบจะกลับมาสอนให้ผมเรียนรู้เรื่องละครับ’ อาจารย์ ดร.อุบลได้แต่ยิ้มอย่างเอ็นดูที่เด็กๆ พูดอะไรตรงๆ อย่างนี้

ถึงเวลาที่ลูกๆ จะต้องเข้าเรียนชั้น ป.๑ ลูกชายคนเล็กอายุไม่ถึงเกณฑ์ ๕ ขวบครึ่ง ดร.อุบลอยากให้แม่ทำงานสอนให้เต็มที่ ไม่ต้องห่วงลูกต้องไปเรียนที่อื่นจึงบอกว่า ‘น้องรอง ถ้าเขียน ก.ไก่ ได้ ยายจะให้เข้ามาเรียนชั้น ป.๑ ที่นี้’

น้องรอง (เด็กชายจตุภูมิ สุทธสาร) จับดินสอมาเขียน ก.ไก่ ได้เพียงตัวเดียว ก็ได้เข้าเรียน ป.๑ เป็นนักเรียนทดลองที่อายุน้อยเพียง ๕ ขวบเท่านั้น”^{๖๗}

ภาพอาจารย์ใหญ่

ถ้าหากโรงเรียนเป็นครอบครัวใหญ่ อาจารย์ใหญ่คงจะเป็นคุณแม่ของทุกคน แต่เป็นคุณแม่ที่รักสวยรักงามและทันสมัยมาก ต่อไปนี่คือภาพของอาจารย์ใหญ่ในความทรงจำของลูกศิษย์และเพื่อนร่วมงาน

“ในสายตาตอนนั้น ท่านดูจะทันสมัยเอามากๆ แต่งตัวดีเสมอ ใส่ชุดที่อยู่ในท่อนสีเดียวกันตลอดเอกลักษณ์ประจำตัวของอาจารย์ที่จำได้คือ ท่านชอบที่จะใส่สายสร้อยคอ เส้นใหญ่ๆ ประเภทลูกปัด หรือไข่มุกเม็ดโตๆ เสมอ ก็ดูแปลกดีในสายตาเด็กชั้นประถมอย่างพวกเรา

^{๖๗} รองศาสตราจารย์ปิตินันท์ (ประครอง) สุทธสาร, เรื่องเล่า.

งานปาร์ตี้คืนสุดท้ายของค่ายพักแรม อาจารย์ใหญ่มีชื่อดอกไม้ช่อใหญ่แซมผมด้วย ทรงผมอาจารย์ออกสไตน์คล้ายทรงผมของคุณอาภัสรา หงสกุล ตอนประกวดได้นางงามจักรวาลคนแรกของไทยยังงัยงั้น จนเพื่อนแอบตั้งฉายาให้ท่านว่า ‘พี่ปึก’ พอพูดว่าพี่ปึกมาแล้วทุกคนก็จะรู้ว่าหมายถึงใคร แล้วก็รีบทำตัวให้เป็นปกติ เพื่อนที่เล่นเป็นลิงทโมนอยู่ขณะนั้นก็จะเรียบร้อยอย่างกับผ้าพับไว้ไม่มีผิด...”^{๖๘}

“อาจารย์ เป็นอาจารย์ใหญ่ที่ใจดี ยิ้มหวานทักทายเด็กนักเรียน ทุกคนอาจารย์ใจดี แต่งตัวสวยงาม สีสดใสมีสร้อยคอลูกประคำสวยๆ อาจารย์บอกว่าอาจารย์โรงเรียนนี้จะแต่งตัว

^{๖๘} พิชยสิทธิ์ ไล่ศัตรูไกล รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

สวยงามเพื่อให้นักเรียนสดชื่นและได้รู้จักแต่งตัวให้ถูกกาล-
เทศะ เข้าสังคมเป็น ได้ดูตัวอย่างหลายอย่างจากอาจารย์^{๖๙}

ในขณะที่เดียวกันอาจารย์ก็เป็นคนที่มุ่งมั่น เชื้อมั่นในตัวเอง มีวาทศิลป์ ให้เหตุผลและโน้มน้าวใจคนหลายระดับได้ ไม่ยอมแพ้อุปสรรค กล้าตัดสินใจ และพยายามฝึกให้ผู้ร่วมงานเชื่อมั่นในตัวเอง คิดเองทำเอง ไม่บอกคำตอบให้ง่ายๆ หากมีปัญหาไปตาม ท่านก็จะบอกว่าให้แก้ปัญหามาเอง หากสุดวิสัยแล้วค่อยกลับไปหาท่าน ท่านดูงานทุกอย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย เรียกได้ว่าเป็นสตรีเหล็กในวงการศึกษายุคนั้น

^{๖๙} สายสุวัตร วิเศษศิริ รุ่น ๖, เรื่องเล่า.

ถึงแม้จะใจดีมีเมตตา แต่ดูเหมือนจะไม่ค่อยมีใครกล้าเถียงกับอาจารย์ใหญ่ จะเป็นเพราะทุกคนก็ยังอยู่ในวัฒนธรรมแบบไทยที่เกรงใจผู้ใหญ่ หรือเพราะอาจารย์ใหญ่จะรู้ดีกว่าทุกคนในทุกรื่องด้วยประกอบกันก็เป็นได้

ผู้ปกครองเป็นส่วนสำคัญของโรงเรียน

ความเป็นครอบครัวใหญ่ของโรงเรียน มักจะครอบคลุมไปถึงพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็ก อาจารย์จึงเป็นกัลยาณมิตรของผู้ปกครองเด็กด้วย และในทางกลับกันผู้ปกครองก็คือกัลยาณมิตรสำคัญของโรงเรียน อาคารเรียนบางอาคารในยุคแรกผู้ปกครองเป็นผู้บริจาคเงินสร้างให้ และมีส่วนช่วยแก้ปัญหาต่างๆ เสมอ

“อาจารย์อุบล มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งคนภายนอก และผู้ปกครอง สำหรับตัวเองก็เป็นตัวอย่างหนึ่ง คือเมื่อเวลาโรงเรียนน้ำท่วม อาจารย์จะมาตามให้โทรหาคุณพ่อ ซึ่งเป็นผู้บังคับการกองตำรวจดับเพลิง ให้ส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยระบายน้ำให้ทุกครั้ง”^{๗๐}

^{๗๐} เออวดี สุทัศน์ ณ อยุธยา รุ่น ๗, เรื่องเล่า.

บางครั้ง อาจารย์ใหญ่ก็ต้องเล่นบทบาทเหมือนกับเป็น
กาใจ เชื่อมระหว่างนักเรียนกับคุณพ่อคุณแม่ด้วย

“ราวต้นปีการศึกษา ๒๕๐๙ ได้รับความเมตตาจากอาจารย์
ใหญ่อีกคำรบหนึ่ง คราวนี้เป็นเรื่องส่วนตัว เกี่ยวกับไปศึกษา
ต่อหนึ่งปีที่สหรัฐฯ ตามเงื่อนไขของทุน American Field Service
(AFS) ซึ่งแม่ไม่เห็นด้วย แม่รู้ว่าผมเชื่อถืออาจารย์ใหญ่มาก จึง
นัดให้ไปพบ อาจารย์ใหญ่ท่านได้แสดงผลให้เห็นว่าไม่ควร
ไป และผมก็เชื่อตามนั้น มาคิดดูภายหลังอาจารย์ใหญ่ท่าน
คงจะปรึกษาแม่ก่อนแน่ๆ ด้วยความเมตตา ไม่อยากให้แม่ลูก
ต้องมาขัดใจกัน ผมไม่เคยลืมเรื่องนี้เลย”^{๗๑}

ไม่ปิดสวะ ไม่ไล่ใครออกเด็ดขาด

อาจารย์ใหญ่มีคาถาที่อาจารย์ทุกคนท่องได้ว่า โรงเรียน
สาริตจุฬาย จะไม่ไล่นักเรียนออกเด็ดขาด อาจารย์ที่เก่งต้อง
สอนนักเรียนทั้งเก่งและไม่เก่งในห้องที่คละกันได้ และไม่ว่า
นักเรียนจะสร้างความยุ่งยากขนาดไหน อาจารย์ใหญ่ก็จะไม่
เห็นว่าเป็นปัญหา แต่เป็นความท้าทายที่อาจารย์จะต้องช่วยกัน
แก้ไข ท่านย้ำเสมอว่าอาจารย์สาริต จะต้องแสดงฝีมือในการ
จัดการกับความท้าทาย บางครั้งท่านยังพูดที่เล่นที่จริงว่าถ้า

^{๗๑} ไกรรงค์ นาวิกผล รุ่น ๒, เรื่องเล่า.

จัดการไม่ได้ ก็น่าจะเอาปริญญาคืน^{๗๒}

อาจารย์ใหญ่เองใช้ทั้งแนวทางแบบตะวันตกและตะวันออกควบคู่กัน คือใช้ทั้งหลักวิชาทางจิตวิทยา พยายามเข้าใจปัญหาจากสภาพแวดล้อมของเด็ก และหากลวิธีต่างๆ โน้มน้าวให้เปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม ในขณะที่เดียวกันก็ใช้ทั้งขนัตติธรรม และเมตตาธรรมกับลูกศิษย์ตัวแสบทั้งหลาย แต่ที่แน่ๆ คือไม่ลงโทษด้วยการเขียนตี ดุด่า ประณาม และไม่ไล่ออก อาจารย์ท่านหนึ่งอธิบายว่าวิธีของอาจารย์ใหญ่นั้น ไม่ใช่ว่าไม่ดีแล้วให้ไปทำงานอย่างอื่นเช่นตัดหญ้า ล้างชาม เพราะจะทำให้เด็กเข้าใจว่านั่นคือการทำโทษ และจะเกลียดกิจกรรมนั้นไปตลอดชีวิต การลงโทษคือการตัดสิทธิ์ หรืองดรางวัล^{๗๓}

ตัวอย่างวิธีจัดการเรื่องหนึ่งคือการที่เด็กสูบบุหรี่ อาจารย์ใหญ่จัดห้องไว้ให้มาสูบโดยเฉพาะเลย ไม่ต้องไปแอบสูบในห้องน้ำหรือที่อื่น พร้อมทั้งอธิบายโทษของการสูบบุหรี่ไปด้วย และหากมีนักดูตคนไหนย้อนถามว่า ทำไมอาจารย์ใหญ่สูบเองล่ะ เพราะท่านเป็นคน que สูบบุหรี่จัด อาจารย์ใหญ่ก็จะตอบว่า สมัยที่ครูเป็นเด็กครูบาอาจารย์ท่านคงจะไม่ทันได้เตือนเรื่องโทษภัยของบุหรี่ แต่พวกเราโชคดีกว่าที่มีครูคอยบอก เพราะฉะนั้นก็ไม่ควรจะสูบ

^{๗๒} ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิไล แยมงามเหลือ, สัมภาษณ์

^{๗๓} อาจารย์สันทัต ตันชนันท์, สัมภาษณ์

นอกจากเรื่องสับสนหูรื้อแล้ววีรกรรมของนักเรียนสาธิต ที่ทำหยาตติปัญญาและความอดทนของอาจารย์ยังมีอีกมากมาย ถ้าหากรวบรวมมาหมดคงจะยาวกว่าสารานุกรมเป็นแน่ ในที่นี้จะยกตัวอย่างเฉพาะบางท่านที่เจ้าตัวประสงค์จะเปิดเผยหรือเขียนเล่าเอง

เรื่องของแตน

นิทานเรื่องนี้เขียนจากคำบอกเล่าของแตนเอง

“ข้าพเจ้ามีเพื่อนคนหนึ่ง มีชื่อเล่นว่า แตน ซึ่งเรียนห้องเดียวกัน และเป็นคนมีสีสันที่สุดคนหนึ่ง แตนไม่มีอะไรเหมือนข้าพเจ้าเลย ข้าพเจ้าเป็นเด็กเรียน เคร่งขรึม ส่วนแตนเป็นคนยุ่งๆ วุ่นๆ ชอบก่อกรรม ไม่ชอบเรียน เบื่อๆ ก็เดินออกจากห้องไปเลย ทั้งๆ ที่แตนเป็นคนฉลาด เคยวัดไอคิวสูงมาก จะต่างกันอย่างไงก็ตาม เราก็เป็นเพื่อนกันมาห้าสิบกว่าปีจนทุกวันนี้

แตนเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ที่เรียนมาได้จนจบ ม.ศ.๕ (หรือ ม.๖ ในปัจจุบัน) ก็ด้วยพระคุณของอาจารย์อุบล อาจารย์ไม่มีนโยบายไล่เด็กมีปัญหา หรือเด็กที่เรียนไม่ได้ออกไป อาจารย์บอกว่า ถ้าเราทำให้บ้านเราสะอาดด้วยการเอาขยะไปทิ้งนอกบ้านกันหมด ก็ไม่ได้เป็นการแก้ปัญหของสังคม เพียงแต่เอาภาระไปให้คนอื่น

เวลาที่แดนก่อเรื่องยุ่งๆ อาจารย์อุบลจะเรียกให้เข้าไปพบในห้องทำงานของท่าน อาจารย์ไม่ได้ดูว่าอะไรแดนเลย แต่บอกแดนว่า ครูกำลังยุ่ง ขอครูทำงานก่อน ระหว่างนี้ให้แดนนั่งพักเงียบๆ ไป แดนก็นั่งคอยไป เดี่ยวอาจารย์ก็ถามว่า หิวไหม แล้วให้คนไปหาน้ำหาขนมมาให้ แดนผู้มีชั้นเชิงตอบว่า ผมไม่หิว แต่เดี๋ยวเดี๋ยวก็กินหมด พออาจารย์ทำงานเสร็จ อาจารย์ก็บอกแดนว่า นั่งสงบสติอารมณ์แล้ว กลับไปเรียนต่อตั้งใจเรียนนะ อย่าให้ครูเสียใจ แदनบอกว่าทำให้แดนเกรงใจอาจารย์ใหญ่ และกลับไปเรียนดีๆ อยู่พักหนึ่ง

นโยบายที่พยายามให้กำลังใจแดนของอาจารย์ใหญ่ ส่งต่อไปยังอาจารย์ท่านอื่นๆ ด้วย เมื่อเข้าโรงเรียนใหม่ๆ ชั้นประถมห้า แदनเกลียดวิชาภาษาอังกฤษ เพราะแดนมาจากโรงเรียนที่ไม่เคยสอนภาษาอังกฤษ แต่อาจารย์อรสากุมารี ปุ่กหุด ซึ่งเป็นนิสิตฝึกสอนสังเกตเห็น และชวนแดนไปกินน้ำกินขนมหลังเลิกเรียน อาจารย์ชวนคุยต่างๆ ทำไมไม่ชอบเรียนภาษาอังกฤษ แदनก็บอกว่า แदनไม่รู้เรื่อง ตามไม่ทัน ไม่อยากเรียน อาจารย์ก็ไม่ว่าอะไร ชวนคุย ถามว่าชอบกินอะไร แदनก็ตอบว่า เป็บซี่ โคลา ขนมช็อคโกแลตต่างๆ แล้วอาจารย์ก็บอกว่า แदनพูดภาษาอังกฤษได้นี้ พูดได้ตั้งหลายคำ และพูดให้กำลังใจ ให้แดนภูมิใจว่าตัวเองเรียนได้ พูดได้ แदनจึงพอเรียนไปได้โดยมีการให้กำลังใจด้วยขนมเป็นระยะๆ

แดนเป็นคนมีความคิดริเริ่ม และมีนวัตกรรมสูงมากในการ

แก๊งอาจารย์ ยิ่งอาจารย์ใหม่เป็นต้องผ่านด่านทดสอบของแดน
คราวหนึ่งมีอาจารย์สุภาพสตรีเพิ่งจบใหม่ๆ มาสอน วันแรกก็
เจอดี เข้าห้องไม่ได้ เพราะแดนไปเอาไม้มาจากไหนไม่รู้ มา
ขวางทางเดินไม่ให้อาจารย์เดินผ่าน อาจารย์ใหม่ตกใจมาก ไป
ถามอาจารย์เก่าว่าจะทำยังไง หลังจากอาจารย์เก่าซักถามว่า
นักเรียนคนไหน และพอจะเดาได้โดยไม่ยากว่าเป็นแดน ท่าน
ก็บอกว่า ไม่ต้องตกใจไปหรอก เด็กเขาชอบแก๊งอาจารย์ใหม่
อย่างนี้แหละ โดยเฉพาะอาจารย์ที่สาว ๆ สวย ๆ อาจารย์ใหม่
ท่านนั้นมาบอกแดนเมื่อโตๆ กันแล้วว่า ไม่ว่าแดนจะก่อกรรม
ยังงี้ ก็โกรธแดนไม่ลงด้วยประโยชน์นี้เอง

สรุปว่า แดนเป็นเด็กพิเศษ ที่ได้รับการปฏิบัติแบบเฉพาะ
ตัว ตลอดเวลาแปดปีที่แดนเป็นนักเรียนสาธิตจุฬาฯ อาจารย์
ใหญ่และอาจารย์ที่สอนทุกท่าน ใช้ทั้งความเมตตากรุณา ขันติ-
ธรรม สติปัญญา ปฏิภาณไหวพริบ และเทคนิคสารพัดอย่าง
ในการจัดการกับปัญหาประจำวันเกี่ยวกับแดน เด็กอื่นๆ แต่ละ
คน ก็ได้รับความเข้าใจและปฏิบัติเฉพาะตัวแบบแดนเช่น
เดียวกัน

แดนเรียนจบ ม.ศ.๕ แล้วเรียนต่อ มีชีวิตผาดโผนพอ
ประมาณ แต่ในที่สุดก็จบลงด้วยการยึดอาชีพครูเป็นหลัก และ
สืบทอดแนวทางการศึกษาตามแบบของอาจารย์ใหญ่ มีครอบครัว
มีลูกซึ่งคงจะได้โอคิวของพ่อไป เพราะเรียนเก่งมาก ใน
ที่สุดแดน เด็กจอมยุ่งของทุกคน อาจจะเป็นคนที่เข้าใจแนวคิด

เรื่องการศึกษาของโรงเรียนสาริตในยุคนี้ดีที่สุดที่ผู้คนหนึ่ง รวม
ทั้งได้นำไปปฏิบัติเต็มที่มากกว่าเพื่อนคนอื่นๆ ด้วย เป็นโชค
ของแดน เช่นเดียวกับนักเรียนสาริตยุคนั้น ที่ได้เป็นศิษย์ของ
ท่านอาจารย์อุบล อาจารย์ใหญ่ของเรา"^{๗๔}

^{๗๔} ข้าพเจ้า คือ ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล แดน คือ สุทธิพร เทพสิทธิ
รุ่น ๔

ฤทธิ์เดชทางเกงขายาว

“จำได้ว่าอยู่ ม.ศ.๔ เพราะเริ่มเรียน รด. จะเป็นด้วยฤทธิ์เดชของทางเกงขายาวหรืออย่างไรก็สุดจะเดา ได้ขับรถโพล์คู้ของโรงเรียนไปเที่ยวพทยา กลับมาหลังเที่ยงคืน เก็บรถเรียบร้อยกำลังจะแยกย้ายกลับบ้าน ทันใดนั้นมีอาจารย์ศิลปชัย สุวรรณชาติ ซึ่งเป็นอาจารย์เวรเย็นจ้งก้า เป็นอันว่าความแตกปิดไม่มิด รู้กันทั่วโรงเรียน โดยเฉพาะหัวใจเข้าปิ้งตามระเบียบ จำไม่ได้ว่าการลงโทษคืออะไรแต่หนักเอาเรื่องอยู่ ก็ขโมยรถโรงเรียนแถมทำกุญแจผี บอกใครก็ไม่มีใครเชื่อว่าใช้กิ้งไม่เสียบเข้าในกุญแจแล้วสตาร์ทเครื่อง มีเพื่อนเล่าเมื่อเร็วๆ นี้ว่า ตอนยังไม่ได้รถคืน อาจารย์ใหญ่หัวเสียมาก และคาดโทษไว้นานปีการแต่พอเวลาผ่านไปความเมตตาในตัวเริ่มให้อภัย และมองลูกศิษย์ปานประหนึ่งเป็นลูกหลาน ผมเชื่อคำบอกเล่านี้ทันที เพราะเหมือนตัวตนของอาจารย์ใหญ่ที่เรารู้จักกันมาก ๆ”^{๗๕}

การทดลองที่สะท้อนเลือนลั่น

“การทดลองทางวิทยาศาสตร์ครั้งยิ่งใหญ่นี้ ใช้กำมะถันแดงเป็นส่วนผสมหลักซื้อได้ที่ร้านขายยาจีนที่เยาวราช มาตรฐานของวัยรุ่นคือผสมใส่ขวดยานัตถุ์ซึ่งพกง่าย ส่วนใหญ่ผลิต

^{๗๕} ไกรรงค์ นาวิกผล รุ่น ๒, เรื่องเล่า.

โดยนักเรียนช่างกล แต่นักเรียนสาธิตก็ทำได้ เมื่อทำแล้วต้อง
เหนือกว่าคือ บรรจุลงขวดน้ำมันใส่หมัดตันโจหวดแก้วสีเขียวฝา
โลหะเป็นเกลียวปิดสนิท

เมื่อใหญ่ขนาดนั้นจะต้องหาที่ทดลองที่เหมาะสม ง่ายมาก
ไปทดลองที่โรงเรียนเลยเพราะเป็นบ่ายวันเสาร์โรงเรียนปิด ดู
เวลาและทิศอันเป็นมงคลแล้วก็ขึ้นไปอาคารเรียนชั้นสาม
ทางเดินทิศตะวันตกมุมหัวเลี้ยว แล้วก็โยนลงไปชั้นล่างเมื่อ
เห็นว้ถึงเวลาทดลองแล้ว ทันใดนั้นก็เกิดเสียงดังสะเทือน
เลื่อนลั่น ตึกสะเทือนรับรู้ได้ พร้อมกันนั้นผ้าสีทองก็ปลิวผ่าน
หน้าเลยชั้นหลังคาไปพร้อมกับกลุ่มควันขาวลอยพุ่งขึ้นมา

ไม่ต้องกังวลใจหรือคิดอะไรมากมาย วังครับวัง ด้วยความฉลาดถ่วงบันไดเตี้ยมีคนเห็นว่าวังมาจากทิศทางที่ระเบิด จึงวังเข้าห้องเรียนอันเป็นทิศตรงข้าม ตรงไปที่กันสาต เห็นท่อน้ำฝนจากหลังคาต่อตรงลงชั้นล่าง ไม่ต้องคิด กระโดดเกาะเป็นแมว หันหน้าเข้าตึกจะได้ไม่เห็นว้างสูง เรียงกันลงมาตามท่อนเป็นลำดับ ได้แก่ผู้ผลิตและโยน ผู้ช่วยสนับสนุน และผู้เชียร์

พื้นที่ที่กัมมมองว่าทำถึงพื้นแล้ว ก็ให้อัตตจรรยใจ ท่านอาจารย์
ศิลปชัยรอรับอยู่

จากต่อไปเมื่อเปิดเรียนก็ค้นๆ คือไปนั่งเรียงกันห้อง อาจารย์
อุบล ท่านอาจารย์ใหญ่ อีกทั้งได้รับปากสัญญาต่อหน้าท่านว่า

จะไม่ทำอีกเด็ดขาด ท่านก็ยิ้มแบบผู้ใหญ่ว่า “ใจดีครับ”^{๗๖}

เมตตาธรรมและขันติธรรม

หลักการการจัดการกับเด็กที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษนั้น ดังที่กล่าวแล้วว่าอาจารย์ใหญ่ใช้ทั้งหลักการจิตวิทยา และใช้เมตตาธรรมและขันติธรรมสูงสุด ท่านได้ปลุกฝังให้อาจารย์สาธิตปฏิบัติตามหลักนี้ด้วย อาจารย์สาธิตต้องทำงานหนักมาก ต้องรู้จักเด็กและผู้ปกครองเป็นอย่างดี และพยายามดูแลทุกวิถีทาง ผู้ปกครองบางคนไม่สามารถมารับลูกกลับบ้านได้ เนื่องจากติดธุระกะทันหัน อาจารย์ใหญ่ก็ต้องช่วยพาไปไว้ที่บ้านก่อน อาจารย์หลายท่านมีประสบการณ์ต้องไปตามนักเรียนกลับมา บางท่าน “ต้องไปตามเด็กกลางดึก ต้องเอาอาจารย์ผู้ชายไปด้วย ไปถึงบ้านไม่โดยเอารถคุณพ่อไป มีนายมาก (คนขับรถอาจารย์ใหญ่) ขับไป เมื่อกลับมาเรียบร้อยแล้วถึงได้รู้ว่าแกลวนั้นอันตรายทีเดียว”^{๗๗} บางท่าน “ไปตามเด็กกลางทุ่ง มีน้ำเต็มไปหมด ต้องนั่งเรือไป”^{๗๘} นอกจากนั้นนักเรียนที่มีปัญหาไม่สามารถอยู่ที่บ้านกับครอบครัวตนเองได้ หรือปรับตัวเข้ากับคนอื่นไม่ได้ จะมีอาจารย์บางท่านรับมาอยู่ที่บ้านระยะหนึ่ง “เพื่อ

^{๗๖} สบสันติ สารทอง รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

^{๗๗} รองศาสตราจารย์วิระวรรณ อามระดิษ, สัมภาษณ์

^{๗๘} ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิไล แยมงามเหลือ, สัมภาษณ์

ให้ได้คิดว่า เมื่อไปอยู่บ้านคนอื่น ทำอย่างไรจะมีความสุข”^{๗๘}

นักเรียนสาธิตคนหนึ่งเขียนความรู้สึกไว้ว่า

“ผมมาเข้าเรียนชั้นมัธยมต้น โดยที่ก่อนหน้านี้ผมเรียนโรงเรียนคาทอลิก อันเป็นโรงเรียนชายล้วน ที่ผมถูกอบรมสั่งสอนและกวดขันมาจากภราดา ที่เราเรียกกันว่า ‘บราเธอร์’ มีอิทธิพลเป็นอาจารย์ใหญ่ มีวิธีการปกครองและกวดขัน โดยใช้ไม้เรียวและความเข้มงวดเป็นหลัก แต่เมื่อผมเข้ามาในร่มเงาของสาธิตจุฬาฯ ผมก็รู้สึกถึงความแตกต่างที่ชัดเจน แน่นนอนที่สุดว่าเป็นความแตกต่าง ที่ถูกกำหนดโดยท่านอาจารย์อุบล ผู้เป็นอาจารย์ใหญ่ ผู้ที่วางแนวทางทั้งการเรียนการสอน และการปกครองนักเรียนทุกคน

สิ่งที่ผมรู้สึกประทับใจเป็นที่สุดจากท่าน คือท่านให้โอกาสนักเรียนทุกคน นักเรียนที่เรียนดีเรียนเก่ง มีความประพฤติดีอยู่แล้ว ท่านก็แสดงความรักความเอ็นดูด้วยสายตาอันเมตตาและรอยยิ้ม แต่นักเรียนคนไหนที่มีปัญหา เช่น ความประพฤติไม่เรียบร้อย ขาดเรียน ผลการเรียนไม่ดี ท่านไม่เคยลงโทษด้วยความรุนแรง หรือดุด่าว่ากล่าวให้คนอื่นได้เห็น ท่านกลับใช้ไม้นวม หาสาเหตุของการกระทำและความประพฤติผิดนอกสู้นอกทาง และนำเขากลับมาสู่แนวทางที่ถูกที่ควร ท่านให้โอกาส

^{๗๘} รองศาสตราจารย์สุณีย์ สินธุเดชะ, สัมภาษณ์

ทุกคนกลับตัวเสียใหม่ เมื่อมีนักเรียนที่ไม่ผ่านการสอบ หรือผ่านอย่างหมีน้หน่่ม ท่านก็ไม่เคยให้นักเรียนเหล่านั้นเข้าชั้นโดยไม่จำเป็น ท่านให้มีการสอนเพิ่มเติมในภาคฤดูร้อน และให้นักเรียนมีโอกาสสอบซ่อม ผ่านสู่ชั้นใหม่จนได้”^{๘๐}

นักเรียนสาธิตทุกคนจึงได้รับโอกาสให้กลับตัวใหม่ได้เสมอ หรือหากมีเหตุสุดวิสัยไม่สามารถเรียนที่สาธิตได้ อาจารย์ใหญ่ก็จะพาไปฝากฝังเข้าเรียนที่อื่นให้ตลอดรอดฝั่ง แม้นักเรียนสาธิตจะได้ชื่อว่า ล้น แก่น กวน หรือแม้อาจารย์ใหญ่จะถูกค่อนข้างว่า “อาจารย์อุบลเลี้ยงนักเรียนอันธพาลไว้ในโรงเรียน”^{๘๑} ท่านก็ยังมุ่งมั่นไม่ยอมแพ้ ไม่ยอมทิ้งเด็กคนไหนไว้ข้างหลังอย่างเด็ดขาด

เมื่อนักเรียนเก่งหรือเรียนดีได้สร้างชื่อเสียงให้โรงเรียน อาจารย์ย่อมจะมีความภาคภูมิใจ แต่เมื่อนักเรียนที่ต้องดูแลพิเศษหลายคน เมื่อได้รับโอกาสให้กลับตัว สามารถปรับปรุงตัวเองได้ในที่สุด และกลับมาบอกอาจารย์ภายหลังว่า “ผมทราบดีว่า เมื่อเป็นนักเรียนผมทำให้อาจารย์เดือดร้อนมาก” หรือ “ถ้าไม่ได้อาจารย์ ผมคงไม่รอดแล้ว”^{๘๒} ก็เป็นสิ่งที่สร้างความปิติสุขให้อาจารย์ได้ปานกัน

^{๘๐} อนันต์โรจน์ ทั้งสุพานิช รุ่น ๔, เรื่องเล่า.

^{๘๑} อุบล ๒๕ ปีๆ, ไม่มีเลขหน้า.

^{๘๒} อุบล ๒๕ ปีๆ, ไม่มีเลขหน้า.

เจริญรอยบรมบาทพระศาสดา จะเรียกว่าเรื่องจ้างได้อย่างไร

ตลอดเวลาเก้าปีที่อาจารย์ใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งบ่มเพาะอาจารย์ประถมและมัธยมที่มีคุณภาพทุกท่านได้รับแนวคิดและปฏิบัติฝึกปรืออย่างเข้มข้น นอกจากนี้โรงเรียนยังเป็นสถานที่สร้างนิสิตคณะครุศาสตร์ให้เป็นครูอาจารย์และนักการศึกษา อาจารย์ใหญ่ให้ความสำคัญแก่การฝึกนิสิตไม่น้อย ท่านเคยออกแบบสร้างห้องเรียนที่มีห้องกระจกด้านหลังสำหรับให้นักศึกษา และผู้มาดูงาน ได้สังเกตการณ์สอนในห้องได้โดยไม่รบกวน แต่ด้วยข้อจำกัดต่างๆ ทำให้ห้องสังเกตการณ์ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

ในวงกว้างออกไป อาจารย์ใหญ่สนับสนุนให้โรงเรียนจัดการอบรมให้บรรดาครูอาจารย์จากโรงเรียนอื่นๆ ที่มีความสนใจ โดยให้อาจารย์สาธิตเป็นวิทยากร อาจารย์บางท่านจำได้ว่าเคยมีการจัดอบรมที่สรวงคนิवास ชลบุรี อาจารย์สมัยนั้นยังอายุน้อย คนที่มาเข้าอบรมอายุมากกว่าด้วยซ้ำ แต่อาจารย์ใหญ่ได้ช่วยสนับสนุน ให้คำแนะนำเพื่อที่จะเป็นวิทยากรที่มีคุณภาพได้

นอกจากการอบรมแล้ว การมาดูงานโดยครูอาจารย์จากโรงเรียนอื่น แทบจะเป็นชีวิตประจำวันของโรงเรียนสาธิตฯ นักเรียนจะจำได้ว่า มักจะมีคนเป็นกลุ่มๆ เดินมาดูเราเรียนกัน

อยู่เป็นประจำ

“ครูต่างโรงเรียนที่มาขอดูงานการเรียนการสอนเราให้ทุก
อย่าง เช่น ให้อ่าน Lesson Plan ดูตำราที่อาจารย์ในโรงเรียนผลิต
แบบฝึกหัดของวิชาต่างๆ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษเขาจะสนใจ
มาก หรือตัวอย่างข้อสอบที่เราพอจะให้ได้”^{๘๓}

อาจารย์ใหญ่มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในอาชีพครู และ
ต้องการให้คนที่ทำอาชีพนี้ มีความภูมิใจในงานที่ตนเองทำ ดัง
ที่ท่านยกกลอนบาทหนึ่งที่ ม.ล.ปิ่น มาลากุลได้แต่งไว้ มาเป็น
เครื่องเตือนใจว่า

“เจริญรอยบรรพมาทพระศาสดา จะเรียกว่าเรื่อจ้างได้
อย่างไร”^{๘๔}

^{๘๓} รองศาสตราจารย์วิระวรรณ อามระดิษ, เรื่องเล่า.

^{๘๔} ที่ระลึก ๗๒ ปี, ไม่มีเลขหน้า.

อาจารย์ใหญ่มีบทบาทในการบุกเบิกโรงเรียนสาธิต สถา-
ปนาวัฒนธรรมสาธิต และยกฐานะอาจารย์ในโรงเรียนสาธิต
ให้ไม่ด้อยไปกว่าอาจารย์มหาวิทยาลัย รวมทั้งสร้างสถานภาพ
ครูโรงเรียนให้เป็นบุคคลสำคัญของสังคม เพื่อให้สาธิตจุฬาฯ
สามารถก้าวไปถึงจุดหมาย เป็นโรงเรียนตัวอย่างและเป็น
แหล่งสร้างบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพ แต่ในขณะ
เดียวกันท่านก็พยายามสร้างความรักความผูกพันระหว่าง
บุคลากรภายในโรงเรียน ระหว่างอาจารย์ใหญ่กับอาจารย์
ระหว่างอาจารย์กับนักเรียน และผู้ปกครอง นักเรียนที่จบมา
จากโรงเรียน เมื่อมองย้อนกลับไปจะมีความรู้สึกที่อบอุ่น รัก
โรงเรียน รักอาจารย์ รักเพื่อน และรู้สึกดีใจและภูมิใจที่ได้เคย
เป็นนักเรียนสาธิตจุฬาฯ

ชีวิตหลังสาธิตจุฬาย

อาจารย์อุบลเป็นอาจารย์ใหญ่สาธิตจุฬาย อยู่เก้าปี จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อชีวิตของท่านอย่างใหญ่หลวง อาจกล่าวได้ว่าชีวิตช่วงสิบปีสุดท้ายของท่าน เป็นช่วงที่ท่านต้องเผชิญเหตุการณ์วิกฤตหลายต่อหลายเหตุการณ์ อันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางความคิดและการเมืองของการบริหารราชการ ที่ตรงนี้มีใช่กาละและเทศะที่จะกล่าวถึงความขัดแย้งเหล่านั้น แต่ต้องการแสดงให้เห็นว่าในยามที่ท่านต้องเผชิญกับความทุกข์แสนสาหัส ท่านไม่เคยท้อหรือหมดกำลังใจ ในหัวใจของท่านมีแต่เรื่องงาน โรงเรียน นักเรียน ความเจริญก้าวหน้าของวงการศึกษาไทย และที่สำคัญคือเมตตาธรรมและอิทธิธรรมที่ท่านมีให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ลงกาเป็นสองเมืองหรือ ให้น้องแล้วจะรื้อให้พี่^{๔๕}

ประมาณปี ๒๕๑๒-๒๕๑๓ เป็นปีสุดท้ายที่อาจารย์อุบลเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ หลังจากนั้นท่านจึงโอนย้ายไปรับราชการต่อที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งมีโครงการจัดตั้งโรงเรียนสาธิตขึ้นในคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัย

สาเหตุที่ท่านตัดสินใจจากสถาบันที่ท่านปลูกปล้ำสร้างมาด้วยน้ำพักน้ำแรงอันเหนียวยาก คงจะวิเคราะห์กันได้หลายระดับแต่ไม่ใช่ในที่นี้ เหตุผลอย่างเป็นทางการก็เนื่องมาจากการที่คณะครุศาสตร์ ประมาณปี ๒๕๑๑-๒๕๑๒ เห็นว่าโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ มีขนาดใหญ่ มีนักเรียนกว่า ๓,๐๐๐ คน จึงเห็นควรให้แยกโรงเรียนออกเป็น ๒ ฝ่าย คือฝ่ายประถมและฝ่ายมัธยม^{๔๖} โดยให้อาจารย์อุบลเป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายประถม ส่วนฝ่ายมัธยมให้อาจารย์ท่านอื่นมาเป็นอาจารย์ใหญ่

^{๔๕} กลอนบาทนี้ มาจากบทพระราชนิพนธ์เรื่อง *รวมเกียรติ* ในรัชกาลที่ ๑ ตอนศึกกุมภกรรณ เมื่อทศกัณฐ์ให้กุมภกรรณผู้เป็นน้องยกทัพมารบกับพระราม พิเภกน้องชายทศกัณฐ์ผู้ได้มาสาวมิภักดิ์พระราม ได้ออกไปเจรจากับกุมภกรรณให้เลิกทัพกลับไป และเมื่อเสร็จศึกแล้วจะได้ปูนบำเหน็จให้ครองเมืองลงกาทั้งพิเภกและกุมภกรรณ แต่กุมภกรรณตอบว่า ลงกาเป็นเมืองเดียวจะครองสองคนไม่ได้ มีบางท่านกล่าวว่าความรู้สึกรักของอาจารย์ใหญ่ตรงกับกลอนบาทนี้

^{๔๖} ๓๖ ปี *สาธิตจุฬาฯ*, หน้า ๑๕.

มติของคณะครั้งนี้ขัดกันกับความคิดของอาจารย์อุบลอย่างแรง ท่านยืนยันมาโดยตลอดว่า โรงเรียนสาธิตควรเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ทั้งด้วยเหตุผลทางวิชาการ เพื่อพัฒนาการของเด็กอย่างต่อเนื่อง ๑๒ ปี และเหตุผลทางด้านความประหยัดในการใช้อาจารย์ที่มีคุณภาพ และทรัพยากรต่างๆ ร่วมกัน อาจารย์ใหญ่ท่านคงจะรู้สึกสะท้อนใจมากที่ไม่สามารถทำให้โรงเรียนสาธิตก้าวไปตามแนวทางที่ท่านปรารถนาจะเห็นได้

แต่ไม่ว่าอาจารย์ใหญ่จะคิดอย่างไร หรือรู้สึกอย่างไร ท่านก็ได้ตอบโต้ กล่าวร้าย หรือตำหนิผู้ใดให้ปรากฏออกมาในที่สาธารณะ ในที่สุดเมื่อท่านพบว่ามิช่องทางที่ท่านจะมีโอกาสสร้างโรงเรียนสาธิตใหม่อีกครั้งหนึ่ง ทั้งที่เหลือเวลาราชการอยู่อีกไม่ถึงสิบปี ท่านพูดอย่างคนใจเด็ดว่า

“ครูยอมไปตายตาบหน้า... ครูมีเวลาอีก ๑๐ ปี ที่จะทำอะไรใหม่ๆ ได้ เราไปสร้างโรงเรียนใหม่กันเถอะ”^{๘๗}

ครูโอฬ่าให้เขาแล้ว

ในช่วงท้ายของชีวิตการทำงาน อาจารย์ใหญ่ได้ก่อตั้งโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ขึ้น เปิดรับ

^{๘๗} เกิดกึ่งพ กี่ชาติฯ, หน้า ๗๘.

นักเรียนครั้งแรกในปี ๒๕๑๔ โรงเรียนใหม่นี้ได้แบบอย่างจากโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ อยู่หลายเรื่องทั้งการวางหลักสูตร และวัฒนธรรมโรงเรียน เช่น เครื่องแบบ การใช้คำสรรพนาม ฯลฯ แต่พัฒนาให้สอดคล้องกับความเชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ด้วย รายละเอียดในเรื่องนี้ก็มีผู้ที่เขียนไว้แล้ว^{๘๘} และอยู่นอกเหนือขอบเขตของหนังสือเล่มนี้

แม้จะอยู่ที่ใหม่ก็มีไข้ว่าจะไร้ปัญหา แต่อาจารย์ใหญ่มีทัศนคติที่ทำให้ท่านยืนหยัดเผชิญกับอุปสรรคและปัญหาที่เข้ามาท้าทาย ดังคำกล่าวที่ท่านเองยกมาว่า “ถ้าจะไม่ให้มีปัญหา ก็ไม่ต้องทำงาน ถ้าทำงานก็ต้องพบปัญหา”^{๘๙} ถึงกระนั้นการทำงานในช่วงหลังนี้ กลับมีเหตุการณ์สะเทือนขวัญ เมื่อท่านถูกลอบประทุษร้ายเกือบถึงชีวิต

ไม่มีใครทราบรายละเอียดของเหตุการณ์ครั้งนั้น เหตุใดผู้ปลอญจึงได้กระทำการอุกอาจขนาดนั้น ทั้งนี้เพราะอาจารย์ใหญ่ แม้ท่านจะทราบหรือระแคะระคายหรือคาดเดาได้ ก็ไม่เคยปรึกษาให้ผู้ใดทราบเลย อาจารย์ที่ใกล้ชิดกับท่านเล่าว่า^{๙๐} เมื่อให้การกับตำรวจ ท่านก็บอกเพียงว่าท่านไม่มีความขัดแย้งกับใครทั้งสิ้น ทำให้ตำรวจไม่สามารถสืบสวนดำเนินคดีกับผู้ใดได้

^{๘๘} ดูได้ใน เกิดก็ภพ ก็ชาติฯ, ทัศนะ ๗๒ ปี.

^{๘๙} อุบล ๒๕ ปีฯ, ไม่มีเลขหน้า.

^{๙๐} รองศาสตราจารย์ ดร.จงรักษ์ ไกรนาม, สัมภาษณ์

หลังเหตุการณ์ถูกลอบทำร้าย อาจารย์ใหญ่ได้ย้ายจากตำแหน่งคณบดีคณะศึกษาศาสตร์และอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตฯ ไปเป็นที่ปรึกษารองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและช่วยงานด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จนเกษียณอายุราชการ ท่านบอกว่าจะทำความดีเสียอย่าง อยู่ตรงไหนเวลาไหนก็ทำได้ทั้งนั้น

แม้เหตุการณ์จะล่วงเลยมานานหลายปี จนไม่เกี่ยวกับคดีความอีกแล้ว เมื่อคนที่ใกล้ชิดถามท่านว่าใครอยู่เบื้องหลังการลอบยิง ท่านก็เพียงแต่ตอบสั้นๆ ว่า

“ครูอโหสิให้เขาแล้ว”^{๙๑}

ชีวิตอีมรสประธรรม

ภายหลังเกษียณ อาจารย์ใหญ่หันมาท่องเที่ยว ช่วยเลี้ยงหลาน และปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง ลูกๆ สังเกตว่าในช่วงที่เลิกทำงานแรกๆ นั้น ท่านออกจะอึดอัดใจมากเพราะที่ผ่านมาชีวิตของท่านคืองาน แต่เมื่อเวลาผ่านไปประยะหนึ่งและละวางทุกสิ่งเกี่ยวกับงานได้แล้ว ท่านก็เป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขมาก

^{๙๑} รองศาสตราจารย์ ดร.จงรักษ์ ไกรนาม, สัมภาษณ์

และเมื่อวาระสุดท้ายมาถึง ท่านก็ยังเป็นครูสอนให้เห็นความจริงของชีวิต

“เป็นอาจารย์ใหญ่ที่สอนผมจนวาระสุดท้ายของชีวิต อาจารย์ป่วยอยู่โรงพยาบาลราชวิถีผมไปเยี่ยมเป็นประจำ อาจารย์คงเจ็บมากแต่ไม่ปรืปากร้องสักคำ อาจารย์ใช้มือขวา หมุนลูกประคำและภาวนาไปตลอดเวลาที่เจ็บป่วยจนกระทั่ง สิ้นลมหายใจ อาจารย์สอนและแสดงวิธีปฏิบัติตนก่อนตาย ท่านสอนจนหมดลมหายใจของชีวิต.”^{๙๒}

“วาระสุดท้ายของท่าน จำได้ว่าท่านอยู่บนเตียง ปลายเท้า มีขามรองน้ำเหลือง ส่วนปากพึมพำ เหมือนเจ็บปวด แต่ไม่มี

^{๙๒} อนุศักดิ์ อจาธะพันธ์ รุ่น ๒, เรื่องเล่า.

เสียงเล็ดลอดออกมา อาจารย์ใหญ่กำลังสอนลูกศิษย์ให้อดทน เสียงโอดครวญไม่สามารถทำให้ความทุกข์ทรมานหมดไปได้^{๙๓}

ความทรงจำสุดท้ายของลูก

“แม่เป็นคนที่ฝึกตัวเองให้รู้จักทำตัวให้มีความสุข แม้แต่
บันปลายสุดท้ายของชีวิตแม่บอกทุกคนที่มาเยี่ยมว่าแม่ป่วย
อย่างมีความสุข แม่ได้พบทุกคนที่อยากพบ แม่ได้ทานทุก
อย่างที่อยากทาน แม่มีลูกอยู่ด้วยตลอดเวลา แม่บอกว่าแม่
พอแล้ว แม่เห็นทุกคนซึ่งแม่เคยเห็นเป็นเด็กเสมอ โตขึ้นมี
ความคิดความอ่านสามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตัวเอง ตามแนว
ทางที่แม่วางไว้ ทุกคนเป็นคนดีแล้ว แม่รู้สึกหมดภาระ แม่จะ
จากไปอย่างไม่มีห่วง แม่จากไปด้วยการยอมรับถึงความไม่
เที่ยงของสังขาร แม่เกิดมาเพื่อเป็นครู แม่เป็นครูทุกลมหายใจ
แม่สอนทุกคนด้วยคำพูดด้วยการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง แม่เป็น
ครูจนลมหายใจสุดท้าย แม่จะให้ธรรมะแก่ทุกคนที่มาเยี่ยมแม่
แม่จะปลอบทุกคนที่มาแสดงความโศกเศร้าเสียใจว่าเมื่อถึง
อายุขัยมันก็ต้องไป แม่จากไปด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้ม แม่อุทิศ
ตัวทำทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนแม่เป็นแม่ของทุกคน...แต่เราภูมิใจ
ที่สุดที่แม่คือ ‘แม่ของเรา’”^{๙๔}

^{๙๓} ๒ ไกรรงค์ นาวิกผล รุ่น ๒, เรื่องเล่า.

^{๙๔} แอ๊ น่องใหญ่ เอียด อ้อย ใน เกิดก็ภพ ก็ชาติฯ, หน้า ๔๕.

ครูใหญ่ในโลกยุคหน้า

การร่วมรำลึกถึงชีวประวัติ ปรัชญาความคิด วิธีการทำงาน และผลงาน ในโอกาสหนึ่งร้อยปีชาตกาลของอาจารย์ใหญ่ เป็นไปเพื่อแสดงกตัญญูกตเวทิตาและเชิดชูเกียรติของท่าน ดังที่ประธานกรรมการจัดงานได้กล่าวไว้ในคำนำหนังสือนี้

แต่การแสดงกตัญญูกตเวทิตาใดเล่า จะมีคุณค่ายิ่งกว่า การพยายามทบทวนแนวความคิดปรัชญาและวิถีปฏิบัติของ โรงเรียนสาธิต และหาหนทางที่จะสืบสานในลักษณะที่สนองตอบกับยุคสมัย เพื่อยังประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนผู้เป็นอนาคตของโลก สมดังปณิธานของอาจารย์ใหญ่ที่กล่าวไว้ว่า “ในสังคมที่ดีนั้น เขาจะทะนุบำรุงเยาวชนของเขาด้วยการเสียสละของผู้ใหญ่ ถือว่าเด็กรุ่นต่อไปเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการดำรงอยู่ของประเทศไทย เด็กจึงเสมือนทรัพย์สินสมบัติที่ล้ำค่าของสังคม”^{๙๕}

ในเวลาเกือบหกสิบปีหลังจากที่อาจารย์ใหญ่ได้บุกเบิกสร้างโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ โลกและประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก สังคมไทยได้ผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาถึง ๑๒ ฉบับ มีแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี มีการปฏิรูปการศึกษาหลายต่อหลายครั้ง และกระหายจะเข้าสู่ยุคไทยแลนด์

^{๙๕} อุบล ๒๕ ปีฯ, ไม่มีเลขหน้า.

๔.๐ มีอะไรบ้างที่เปลี่ยนไปจากยุคของอาจารย์ใหญ่ และความเปลี่ยนแปลงนี้สร้างความท้าทายอะไรให้นักการศึกษาและครูในสังคมไทยปัจจุบันและในอนาคต

ในด้านหนึ่งก็ดูเหมือนว่า รูปแบบของโรงเรียนสาธิตได้ขยายวงออกไปอย่างกว้างขวาง มหาวิทยาลัยทุกแห่งที่มีคณะศึกษาศาสตร์ต่างพยายามที่จะมีโรงเรียนสาธิต แต่เราก็คงจะต้องตั้งคำถามด้วยว่าโรงเรียนสาธิตต่างๆ ได้อาศัยแนวทางการศึกษาแบบก้าวหน้าและหลักการต่างๆ ที่อาจารย์ใหญ่พยายามเผยแพร่หรือไม่ หรือเป็นเพียงสวัสดิการให้แก่ลูกอาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย หรือแนวทางแบบอาจารย์ใหญ่จะไม่เหมาะกับเงื่อนไขแวดล้อมของโรงเรียนสาธิตในปัจจุบัน

นอกจากโรงเรียนสาธิตแล้ว ประเทศไทยยังมีโรงเรียนประเภทต่างๆ มากขึ้น นอกเหนือไปจากโรงเรียนของรัฐและเอกชน ซึ่งเพิ่มจำนวนขึ้นมากในทศวรรษที่ผ่านมา เช่นมีระบบการศึกษานอกโรงเรียน มีโรงเรียนนานาชาติ มีโรงเรียนทางเลือกหลายแห่ง รวมทั้งโรงเรียนของอดีตนักเรียนที่ได้รับแรงบันดาลใจจากวัฒนธรรมสาธิต

“การจัดการเรียนการสอนด้านบวกที่ทำนอาจารย์อุบลได้ทำให้เกิดขึ้นจนเป็นวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิตจุฬาเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้ผมต้องเปิดโรงเรียนอมตยกุล และทำโรงเรียนอมตยกุลให้เด็กๆ ทุกคนมี self esteem มีความภาค

ภูมิใจในตนเอง คิดเอง ทำเองได้ เคารพตัวเอง เคารพผู้อื่น
และมีความสุข

ผมคิดว่าวัฒนธรรมที่ท่านอาจารย์อุบลได้สร้างขึ้นที่โรงเรียน
สาริตถุพาทย คือ ตัวอย่างของการปฏิรูปการศึกษาไทยแบบ
เรียบง่าย ที่ไม่ต้องโฆษณา ไม่ต้องใช้เงินเป็นตัวตั้ง แต่ได้ผล
อย่างแท้จริง”^{๙๖}

แต่โรงเรียนทางเลือกมิใช่โรงเรียนในระบบการศึกษากระแส
หลัก เราอาจต้องทบทวนว่าในโรงเรียนกระแสหลัก หลักการ
ของการบ่มเพาะให้นักเรียนสามารถปรับตัวเข้ากับความหลากหลาย
รู้จักให้เกิดริ้วรอยและยอมรับศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์อย่าง
เสมอภาค ได้รับการสานต่อหรือไม่ โรงเรียนจะรับนักเรียนจาก
ภูมิหลังที่แตกต่างทางเศรษฐกิจสังคม หรือโรงเรียนได้สอนให้
“เรียนเพื่อคนอื่น” ที่ด้อยโอกาสกว่าหรือไม่ ซึ่งออกจะเป็นไป
ได้ยากในสถานการณ์ของการแข่งขันกันอย่างรุนแรงในสังคม
ซึ่งเด็กรับรู้ได้ตั้งแต่เข้าเรียนอนุบาล

ความแตกต่างทางสังคมเป็นเรื่องที่หนักหนาสาหัสกว่าใน
ยุคของอาจารย์ใหญ่มาก ความแตกต่างทางฐานะมีสูงขึ้น แม้
ประเทศไทยโดยรวมจะมีรายได้ประชาชาติสูงขึ้น แต่ช่องว่าง
ระหว่างคนรวยกับคนจนกลับกว้างขึ้นเรื่อยๆ ความมั่งคั่งมิได้

^{๙๖} เกียรติวรรณ อมาตยกุล รุ่น ๕, เรื่องเล่า.

กระจายไปทั่วถึง และนอกจากความแตกต่างเศรษฐกิจแล้ว ในโลกปัจจุบันเรายังรับรู้ถึงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อ เพศสภาพ ซึ่งบานปลายไปเป็นความรุนแรงถึงชีวิตได้ทุกเมื่อ การศึกษาจะรับมือกับความแตกต่างใหม่นี้ได้อย่างไร

การเรียนการสอนในโรงเรียน ต้องเผชิญกับความท้าทายอีกแบบหนึ่ง เมื่อครูอาจารย์พบว่าเด็กรุ่นใหม่เป็นเสมือนมนุษย์พันธุ์ใหม่ที่ต่างจากครูโดยสิ้นเชิง อิทธิฤทธิ์ของเทคโนโลยีได้เนรมิต “มนุษย์มิลเลนเนียล”^{๙๗} ขึ้นมา พวกเขาอยู่ในโลกที่ไม่มีอะไรเหมือนกับที่ครูอาจารย์รู้จักเลย พวกเขาอยู่ในเวลาที่วัดกันเป็นนาโนวินาที^{๙๘} พวกเขาสามารถหาข้อมูลทุกอย่างที่ต้องการได้ด้วยปลายนิ้ว ครูอาจารย์จะเตรียมตัวอย่างไร จะมีบทบาทอย่างไรในการเรียนรู้ของเด็กยุคใหม่เหล่านี้ อาจารย์ใหญ่ได้เคยเตือนไว้เมื่อยี่สิบปีมาแล้วว่า “การศึกษาตามไม่ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม”^{๙๙} ปัจจุบันคำพูดนี้ก็ยิ่งทันสมัยเสมอ อาจารย์ช่างคาดการณ์ได้แม่นยำเหลือเกิน

^{๙๗} สามารถอ่านรายละเอียดได้ใน หนูนี้ไว้โป้ง: วัฒนธรรมและเทคโนโลยีของมนุษย์มิลเลนเนียล ซึ่ง สายพิณ ศุพุทรมงคล แปลจากงานเขียนเรื่อง *Thumbelina: The Culture and Technology of Millennials* ของนักปรัชญาฝรั่งเศสชื่อ มิแชล เซร์เรส (Michel Serres)

^{๙๘} หนึ่งนาโนวินาที คือ หนึ่งในพันล้านวินาที

^{๙๙} ที่ระลึกรูปเหมือนฯ, หน้า ๓๖.

ในขณะเดียวกัน หลักการที่เป็นเข็มทิศในการบริหารจัดการกับโรงเรียน ครู และนักเรียนของอาจารย์ใหญ่ การให้โอกาสทุกคนให้ไปถึงจุดหมายให้ได้ การไม่ยอมบดสวะออกไปจากเขตโรงเรียน การมีเมตตาธรรมและขันติธรรมอย่างล้นเหลือ และการทุ่มเทชีวิตให้แก่งานอย่างไม่มีขีดจำกัดของครูอาจารย์ จะเกิดขึ้นในทางปฏิบัติในสภาพปัจจุบันได้หรือไม่ และเพียงไร

ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงเศษเสี้ยวเล็กๆ ของความท้าทายของโลกใหม่ที่มีผลกระทบต่อการศึกษา แต่หากเราน้อมนำทัศนคติของอาจารย์ใหญ่มาทำความเข้าใจสิ่งเหล่านี้ ก็คงต้องมองว่าชีวิตการทำงานคือการเผชิญกับปัญหา และปัญหาคือสิ่งท้าทายสติปัญญาและความสามารถในการเสียสละ อุทิศตัวให้เด็กและเยาวชนของผู้ใหญ่ทุกคน

ในโอกาสที่ คณาจารย์ นักเรียนสาธิต และผู้สนใจเรื่องการศึกษา ได้ร่วมกันรำลึกถึง อาจารย์ใหญ่ ผู้นำจะเรียกได้ว่าเป็น สตรีเหล็กผู้นำของวงการโรงเรียนสาธิตในยุคของท่าน คงจะต้องขบคิดกันต่อไปว่า โรงเรียนสาธิตที่เหมาะสมกับโลกยุคหน้าจะเป็นอย่างไร และเราจะจินตนาการถึงครูใหญ่ใจดีในโลกยุคหน้าได้อย่างไร

วิธีการอ้างอิง

หนังสือเล่มนี้มีการอ้างอิงถ้อยคำ คำพูด และเรื่องเล่าจำนวนมาก จากข้อมูลหลายแหล่ง หากมีการอ้างคำต่อคำในเครื่องหมายคำพูด ผู้เขียนจะใส่ที่มาในเชิงอรรถ จึงขออธิบายวิธีการอ้างอิงดังนี้

(1) หนังสือ บทความ และเอกสาร เนื่องจากส่วนมากเป็นหนังสือที่พิมพ์เฉพาะโอกาส ไม่มีข้อมูลทางบรรณานุกรมที่ชัดเจน ในเชิงอรรถจะใช้ตัวย่อดังต่อไปนี้

สาริตจุฬารำลึก ๒๕๐๓ จัดทำโดยคณะอาจารย์ของโรงเรียน

อุบล เรียงสุวรรณ “เพื่อระลึกถึงสาริตจุฬาย” เป็นบทความในหนังสือ สาริตจุฬาย ๒๕ ปี ๓ กันยายน ๒๕๒๖ ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ไม่มีเลขหน้า ย่อว่า *อุบล ๒๕ ปี*

๓๖ ปี แห่งการสถาปนา โรงเรียนสาริตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๑-๒๕๓๗ ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ย่อว่า *๓๖ ปี สาริตจุฬาย*

ที่ระลึกเนื่องในงานครบรอบวันเกิด ๗๒ ศ.ดร.อุบล

เรียงสุวรรณ ๙ พุทธศักราช ๒๕๓๓ ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ คาดว่า ๒๕๓๓ ย่อว่า *ที่ระลึก ๗๒ ปี*

รายงานการวิจัยเรื่อง แนวคิดทางการศึกษาของนักการศึกษาไทยในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี ๒๔๗๕ ถึงปัจจุบัน โดย ผกา สัตยธรรม ลินจง อินทร์มรรย และ ศิริมาส ไทยวัฒนา (เฉพาะส่วนที่เป็นเรื่อง ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ เขียนโดย ลินจง อินทร์มรรย) ๒๕๔๐ สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ย่อว่า *รายงานวิจัย*

เกิดกัภาพ กัชาติ ถ้ามีโอกาสจะขอเลือกเป็นครู พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ ๒๕๔๑ ย่อว่า *เกิดกัภาพ กัชาติ*

ที่ระลึกในการจัดตั้งรูปเหมือน ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ ๙ พุทธศักราช ๒๕๔๔ ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ย่อว่า *ที่ระลึกรูปเหมือน*

(2) บทสัมภาษณ์ อาจารย์อาวุโส จะอ้างอิงโดยชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ตามด้วยคำว่า *สัมภาษณ์*

(3) เรื่องเล่าที่มีผู้เขียนส่งมา จะอ้างอิงโดยชื่อผู้เขียน ตามด้วยคำว่า *เรื่องเล่า*

ขอขอบพระคุณ

คณะกรรมการจัดงาน ๑๐๐ ปีชาตกาล ศาสตราจารย์
ดร.อุบล เรียงสุวรรณ ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์อาวุโส
ของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาสละเวลา
ให้ข้อมูล และท่านผู้มีอุปการคุณต่อการจัดกิจกรรมต่างๆ
ดังต่อไปนี้

อาจารย์อาวุโส

ศาสตราจารย์กิตติคุณสุนน อมรวิวัฒน์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ สินธุเดชะ
รองศาสตราจารย์วิระวรรณ อามระดิษ
รองศาสตราจารย์ ดร.จงรักษ์ ไกรนาม
รองศาสตราจารย์นิรมล สวัสดิบุตร
อาจารย์สันทัด ตัณฑนันท์
รองศาสตราจารย์มัลลิกา ตัณฑนันท์
รองศาสตราจารย์ผกา สัตยธรรม
รองศาสตราจารย์ลาวัณย์ วิทยาภูมิกุล
รองศาสตราจารย์รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรณ ขมวัฒนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอมจันทร์ สุวินทวงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพไล แยมงามเหลือ
รองศาสตราจารย์ลินจง อินทร์มพรรย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มัญญ อรุณไพโรจน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพิ่มจิตร สิงห์เสนี ปราสาททองโอสธ
รองศาสตราจารย์วารินทร์ มาศกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปัญญา อุทัยพัฒน์
รองศาสตราจารย์พิตรวัลย์ ไกวัลวที
รองศาสตราจารย์ปิตินันท์ (ประคอง) สุทธสาร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติวดี บุญเชื้อ

ผู้มีอุปการคุณและช่วยเหลือในการจัดกิจกรรม ของอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ คณบดีคณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์พรพรหม ชัยฉัตรพรสุข ผู้อำนวยการ คณาจารย์
และบุคลากร โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่าย
มัธยม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทินกร บัวพลู ผู้อำนวยการ คณาจารย์
และบุคลากร โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่าย
ประถม

สมาคม ผู้ปกครองและครู โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

สมาคมนักเรียนเก่า โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย

นักเรียนเก่าสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่น 1-15

โรงแรมมณเฑียรวิเวอรี่ไซด์

บริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด

บริษัทปิปโก้ฟูดส์ จำกัด (มหาชน)

บริษัทไทยน้ำทิพย์ จำกัด

วงดนตรี The Generations

สมาคมกีฬาโบว์ลิ่งแห่งประเทศไทย

Blu-O Rhythm & Bowl สยามพารากอน

Lakewood Country Club

VGI Global Media Public Company Limited

แผนกโสตทัศนูปกรณ์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัย

กรุงเทพ

โรงแรมหัวช้างเฮอริเทจ

โรงเรียนสตรีจุลนาค

คำสั่งแต่งตั้ง

คณะกรรมการจัดงาน 100 ปี ชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรืองสุวรรณ

.....

เนื่องด้วย ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรืองสุวรรณ อดีตอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้มีคุณูปการอย่างยิ่งท่านหนึ่งของโรงเรียน จะมีอายุครบ 100 ปี (หากท่านยังมีชีวิตอยู่) ในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2561 คณะอาจารย์จำนวนหนึ่งที่เคยร่วมงานกับศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรืองสุวรรณ รวมถึงผู้แทนศิษย์เก่าโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่น 1-15 มีดำริที่จะจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการระลึกถึง และแสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่ท่านอาจารย์ ในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2561 และในการประชุมเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2561 ที่ประชุมมีมติให้ตั้งคณะกรรมการจัดงาน ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. รองศาสตราจารย์ ลาวัณย์ วิทยาวุฒิกุล	ที่ปรึกษา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิวรรณ อามระดิช	ที่ปรึกษา
3. รองศาสตราจารย์ ลินจง อินทร์พรชัย	ที่ปรึกษา
4. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์รัชตะ รัชตะนาวิน	ประธานกรรมการ
5. นายกมลคมผู้ปกครองและครู โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	กรรมการ
6. นายกมลคมนักเรียนเก่า โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	กรรมการ
7. ผู้อำนวยการ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม	กรรมการ
8. ผู้อำนวยการ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม	กรรมการ
9. คุณพันธุ์ชัย นิลคุหา ผู้แทน รุ่นที่ 1	กรรมการ
10. คุณไมตรี จินดา ผู้แทน รุ่นที่ 2	กรรมการ
11. คุณอนุชา โมกขะเวส ผู้แทน รุ่นที่ 3	กรรมการ
12. คุณอมฤต กมลนาวิน ผู้แทน รุ่นที่ 5	กรรมการ
13. คุณสายสุวิทย์ ไพรรัตน์ ผู้แทน รุ่นที่ 6	กรรมการ
14. คุณวราวุธ เตยต่อวงศ์ ผู้แทน รุ่นที่ 7	กรรมการ
15. คุณตรีตัญย สิริพิพัฒน์ ผู้แทน รุ่นที่ 8	กรรมการ
16. คุณกิตติ อธิสุข ผู้แทน รุ่นที่ 9	กรรมการ
17. คุณสุรวุฒิ สภาวสุ ผู้แทน รุ่นที่ 10	กรรมการ
18. คุณธีรพงศ์ วรางกูร ผู้แทน รุ่นที่ 11	กรรมการ
19. คุณเศรษฐนิจ รมยานนท์ ผู้แทน รุ่นที่ 12	กรรมการ
20. คุณปิยวิทย์ จินดาวัฒน์ ผู้แทน รุ่นที่ 13	กรรมการ
21. คุณเอกวิจน์ อมรวิวัฒน์ ผู้แทน รุ่นที่ 14	กรรมการ
22. คุณชาติชาย พานิชชีวะ ผู้แทน รุ่นที่ 15	กรรมการ
23. คุณวรลักษณ์ กำภูพงษ์ ผู้แทน รุ่นที่ 4	กรรมการและเหรัญญิก
24. คุณสุนิสา กองนาวิ รุ่นที่ 5	ผู้ช่วยเหรัญญิก
25. คุณบุญญารัตน์ สุวรรณจินดา รุ่นที่ 7	กรรมการและเลขานุการ

สั่ง ณ วันที่ 7 มกราคม 2561

รอง

(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์รัชตะ รัชตะนาวิน)

ประธาน คณะกรรมการจัดงาน

100 ปี ชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรืองสุวรรณ

ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ

ลีนจง อินทร์ปรรย์

๑๐๐ ปี
ชาติกาล

สแกนเพื่อดูฉบับโลก
จัดทำโดย
คณะกรรมการจัดงาน
๑๐๐ ปี ชาติกาล ศ.ดร.อุบล เรียงสุวรรณ

นอกจากหนังสือ ครูใหญ่ใจดีแล้ว คณะกรรมการจัดงาน ๑๐๐ ปี ชาติกาล ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณยังได้จัดพิมพ์ รายงาน วิจัยแนวคิดทางการศึกษาของ ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (eBook)

เกิดที่ภพ ที่ชาติ ถ้ามีโอกาสจะขอเลือกเป็นครู

ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ
๒๕๖๑ - ๒๕๘๑

สแกนเพื่อดูงานไฟล์

จัดพิมพ์โดย
คณะกรรมการจัดงาน
๑๐๐ ปี ชาตกาล ศ.ดร.อุบล เรียงสุวรรณ